

SWOT-analys

för landsbygden i Gävleborg

Länsstyrelsen
Gävleborg

Innehåll:

Sammanfattning	5	Fisket	32
Arbetsätt	5	Livsmedelsföretagande	33
Samordning av fonder för att uppnå mål, målstyrt program	6	Skogsbruket	34
<i>EU2020 och Partnerskapsöverenskommelsen – strategisk styrning på EU-nivå</i>	6	Förädling av skogsråvara	34
Unionsprioriteringar för landsbygdsfonden	7	Övrigt näringsliv och företagande	34
Regionala styrdokument	8	Sysselsättning och arbetsmarknad	36
<i>RUS</i>	8	Arbetspendling inom länet	37
Handlingsplan för en jämställd regional utveckling	9	Befolkning	38
Nationella miljö kvalitetsmål	10	Offentlig och kommersiell service	44
Länets klimat- och energistrategi	11	SWOT-analys för Havs- och fiskerifonden 2014-2020	45
Länstransportplanen	11	SWOT-analys samt behov och utmaningar	46
Bredbandsstrategi för Gävleborgs län	13	Unionsprioritering 1 SWOT	46
Innovationsstrategi för Gävleborg	14	Unionsprioritering 2 SWOT	48
Digital agenda för Gävleborgs län	14	Unionsprioritering 3 SWOT	50
Gävleborgs Kulturmiljöstrategi	15	Unionsprioritering 4 SWOT	52
Integration som tillväxtfaktor	16	Unionsprioritering 5 SWOT	54
Folkhälsa i Gävleborg – gemensamma utgångspunkter	17	Unionsprioritering 6 SWOT	56
Regionalt serviceprogram 2010-2013, 2014-2018	17	Lokal samverkan	59
Regionala viltförvaltningsplaner	18	Beskrivning av partnerskapet och samarbete med RF	60
Vattenförvaltningens åtgärdsprogram och MKN	20	Slutord	61
Beskrivning av Gävleborgs län	21		
<i>Ett län – två landskap</i>	21		
Odlingsregioner	22		
Biologisk mångfald	23		
Vattenkvalitet	25		
Länets kulturarv	26		
Kusten	26		
Skogen	26		
Bruksmiljöerna	27		
Det öppna odlingslandskapet	28		
Kulturlivet	29		
Idrott	29		
Föreningsliv	29		
Jordbruket	30		

Sammanfattning

SWOT-analysen för Gävleborgs län har tagits fram i brett partnerskap med aktörer inom den ideella och offentliga sektorn samt från näringslivet. Tillsammans med ett flertal strategiska dokument kommer SWOT-analysen att utgöra ett mycket bra underlag för det regionala handlingsprogrammet.

Gävleborgs styrkor ligger till stor del i det fysiska landskapet, där natur- och kulturmiljön utgör stora tillgångar. Skogen täcker 80 % av markytan och länet är därmed landets skogrikaste. Jordbruksproduktionen baseras på vallodling, vilket är grund för ett hållbart brukande och trots att antalet lantbrukare minskar har inte djurantalet sjunkit. Vi ser ett växande intresse för lokal mat och matkultur. Kultur- och föreningslivet är starkt på landsbygden.

Länets svagheter består i hög grad av problem som orsakats av en strukturomvandling, från ett näringsliv baserat på få starka basindustrier och en stor offentlig sektor till ett mer diversifierat företagande. Utbildningsnivån i länet är generellt sett låg och folkhälsan sviktande. Under senare år har satsningar gjorts på bredbandsutbyggnad, men det finns fortfarande brister på landsbygden i både infrastruktur, bredband och service, något som måste tryggas för framtiden. Det är en förutsättning för att inte det allvarligaste hotet som länet står inför ska besannas, nämligen avfolkning och igenväxning av landsbygden.

Framtidsmöjligheterna är dock många och ligger i att ta tillvara styrkorna – de förutsättningar som bland annat skogen, lantbruket, natur- och kulturmiljöer och människors engagemang ger. Det finns stora möjligheter till utveckling av natur- och kulturturism. Förädling av livsmedel och träråvara samt innovationer för utveckling av miljösmarta lösningar är andra möjligheter. Det behövs också insatser för att underlätta generationsskiften inom jord- och skogsbruk samt andra företag på landsbygden.

Samverkan är ett nyckelord för framtiden. För en utveckling av nya verksamheter är samverkan, mellan företagare, myndigheter och ideell sektor en avgörande faktor.

Arbetsätt

På länsnivå har den regionala handlingsplanen och SWOT-analysen för landsbygds- och havs- och fiskerifonden utarbetats tillsammans med länets olika aktörer i syfte att uppnå såväl delaktighet och spridning av kunskap om arbetet som att få många infallsvinklar och inspel från berörda parter inom den ideella och offentliga sektorn samt från näringslivet. En workshop i ett brett partnerskap genomfördes den 18 juni. Representanter från Regionförbundet, myndigheter, Leader, konsulter och intresseorganisationer samt representanter från länsstyrelsen fanns på plats. Ett 40-tal personer arbetade i grupper för att ta fram styrkor, svagheter, möjligheter och hot för länet. Många givande och bra synpunkter och förslag kom fram på mötet. Dessa har sedan bearbetats vidare och analyserats inom länsstyrelsen. Fakta till nulägesbeskrivning har tagits fram och utkast till SWOT-analysen har remitterats till såväl deltagare vid workshopen som till det nybildade partnerskapet.

Samordning av fonder för att uppnå mål, målstyrt program

EU2020 och Partnerskapsöverenskommelsen – strategisk styrning på EU-nivå

Nästkommande programperiod 2014-2020 ska bidra till att uppnå målen i EU 2020-strategin. EU 2020-strategin ska bland annat stärka den europeiska ekonomin genom hållbar och smart tillväxt för alla.¹ Målet är en ekonomi baserad på kunskap och innovation, en ekonomi som är grönare, resurseffektivare och mera konkurrenskraftig med hög sysselsättning samt med en social och territoriell sammanhållning.

Strategin är inriktad på fem överordnade mål. Dessa berör sysselsättning, forskning, utbildning, klimatförändringar och hållbar energiförsörjning, utbildning samt kamp mot fattigdom och social utestängning. De fyra ESI-fonderna (europeiska struktur- och investeringsfonderna) ska alla bidra till att dessa övergripande mål nås.

Till dessa mål knyts ett antal ”unionsprioriteringar”. För landsbygdsfonden finns sex EU-gemensamma prioriteringar, vilka är styrande för vilka typer av insatser som är relevanta i nästkommande landsbygdsprogram för perioden 2014-2020. Landsbygdsprogrammet ska alltså på ett tydligare sätt än i innevarande programperiod bli målstyrt, dvs de medel och åtgärder som finns i programmet ska användas för att bidra till att uppnå de uppsatta målen.

Som en del av förberedelserna inför kommande programperiod 2014- 2020 ska en Partnerskapsöverenskommelse utarbetas.² I partnerskapsöverenskommelsen ska Sverige redogöra för sina prioriteringar och visa hur de så kallade ESI-fonderna ska användas för att nå dessa prioriteringar, och i förlängningen EUs 2020-mål. Kommissionen har därför tagit fram ett strategiskt gemensamt ramverk för de fyra strukturfonderna: regionalfonden, socialfonden, landsbygdsfonden samt havs-och fiskefonden.³ Partnerskapsöverenskommelsen syftar till att öka synergier för ett mer ekonomiskt och administrativt effektivt arbete inom och mellan fonderna. Förutom det gemensamma strategiska ramverket finns det krav på samordning nationellt och regionalt. På nationell nivå har ett samarbete skapats för att ta fram Partnerskapsöverenskommelsen mellan de berörda departementen, ett samarbete som ska permanentas.

¹ Europa 2020 En strategi för smart och hållbar tillväxt för alla: http://ec.europa.eu/eu2020/pdf/1_SV_ACT_part1_v1.pdf

² <http://naringsbloggen.se/strukturfonder/partnerskapsöverenskommelsen/territoriell-utveckling-%e2%80%93-med-lokal-niva-som-utgangspunkt/>

³ Partnerskapsöverenskommelsen <http://regeringen.se/sb/d/16580>

Unionsprioriteringar

Den SWOT-analys med identifierade behov som gjorts för Gävleborgs län ska kopplas till de tre unionsprioriteringarna: miljö, klimat och innovation och till de sex unionsprioriteringarna för landsbygdsutveckling med underliggande arton fokusområden.

Prioritering 1: Kunskapsöverföring och innovation

Prioriteringen har följande fokusområden; Främja innovation och en kunskapsbas i landsbygdsområden, stärka banden mellan jord-och skogsbruk samt forskning och innovation samt att främja livslångt lärande och yrkesutbildningar inom jord-och skogsbruk.

Prioritering 2: Öka konkurrenskraften och förbättra jordbruksföretagens möjligheter att överleva

Prioriteringens fokusområden är att underlätta omstrukturering av jordbruk som ställs inför större strukturproblem. Strukturproblem kan avse såväl marknadsstruktur eller naturgeografisk struktur såväl som socio-ekonomisk struktur.

Prioritering 3: Främja organisationen av livsmedelskedjan och riskhanteringen

Syftet för prioriteringen är att integrera primärproducenter i livsmedelskedjan på ett bättre sätt samt att stödja riskhantering inom jordbruket.

Prioritering 4: Återställa, bevara och främja ekosystem

Fokusområdena här handlar om att återställa och bevara biologisk mångfald, bland annat inom natura 2000-områden, jordbruk med höga naturvärden, de europeiska landskapens karaktär samt att förbättra vattenförvaltningen och markskötsel.

Prioritering 5: Främja resurseffektivitet och stödja övergången till en koldioxidsnål och klimattålig ekonomi

Inom detta område är fokusområdena att effektivisera vatten- och energianvändningen inom jordbruket och vid livsmedelsbearbetning, att främja användning av förnybara energikällor och att minska jordbrukens negativa klimatpåverkan.

Prioritering 6: Främja social inkludering genom fattigdomsbekämpning och ekonomisk utveckling

Denna prioritering har följande fokusområden; främja diversifiering och skapande av nya småföretag och arbetstillfällen, att främja lokal utveckling på landsbygden samt att öka tillgången till informations- och kommunikationsteknik i landsbygdsområden.

Regionala styrdokument

Inom länet finns ett antal olika styrdokument till vilka arbetet med den regionala tillämpningen av landsbygdsprogrammet bör förhålla sig. De dokument som beskriver de områden som är närmast landsbygdsprogrammets områden tas upp nedan i en sammanfattning.

RUS

Den regionala utvecklingsstrategin, Nya möjligheter, visar inriktningen för Gävleborgs regionala utvecklingsarbete. De lokala och regionala förutsättningarna har varit en viktig utgångspunkt i arbetet. Den regionala utvecklingsstrategin samordnas också med de nationella målen för utvecklingspolitiken och kopplas till EU:s övergripande strategi för utveckling och tillväxt, EU2020-strategin. Den regionala utvecklingsstrategin blir därmed den regionala länken mellan den lokala nivån och den nationella samt för EU-nivåns mål och strategier.

Vision 2020 och det övergripande målet om nya möjligheter för människors självförverkligande och aktiva bidrag till samhällsutvecklingen konkretiseras ytterligare genom målområdena Stärkta individer, Smart samverkan och Tillgängliga miljöer.

Stärkta individer handlar om att kvinnor, män, flickor och pojkar har förmåga, vilja och möjlighet att omsätta kunskap till handling och vara aktiva medskapare av Gävleborg. Medskapande utmärks av människors inflytande över sin personliga situation och delaktighet i samhällsutvecklingen.

Smart samverkan handlar om hur vi tillsammans bygger broar mellan samhällets aktörer inom offentlighet, näringsliv, forskning, utbildning och civilsamhälle. För att effektivare använda vår kompetens, skapa samordningsvinster och få tillgång till gemensamma resurser stärker smart samverkan vår konkurrenskraft i förhållande till omvärldens krav och utmaningar.

Tillgängliga miljöer handlar om möjligheten att ta del av arbete, studier, fritid, välfärd och service i alla delar av Gävleborg. Infrastrukturen ska vara medel för att nå nya marknader, utbildning, fritid och arbete, den ska stärka flöden av personer, varor, idéer och tjänster på ett hållbart sätt.

De drivkrafter, motorer, som är av störst betydelse för Gävleborgs utveckling är infrastruktur och kompetens. De bidrar till en regional utveckling som möjliggör människors möjligheter till självförverkligande och aktiva deltagande i samhällsutvecklingen och uppfyller målen om Stärkta individer, Smart samverkan och Tillgängliga miljöer.

Handlingsplan för en jämställd regional utveckling

Regeringen har uppdragit åt Region Gävleborg att ta fram en regional handlingsplan för åren 2012-2014 för att integrera ett jämställdhetsperspektiv i det regionala tillväxtarbetet. Syftet med den regionala handlingsplanen är att skapa långsiktig förståelse och kunskap om hur och varför ett jämställdhets- och genusperspektiv ska genomsyra planeringen och genomförandet av det regionala tillväxt- och utvecklingsarbetet. Handlingsplanen ska även ge stöd och struktur för genomförande och uppföljning av de insatser som görs för att jämställdhetsintegrera det regionala tillväxt- och utvecklingsarbete som Region Gävleborg har samordningsansvar för.

Det övergripande målet med handlingsplanen är ett jämställt regionalt tillväxtarbete där kvinnor och män har samma förutsättningar att nå inflytande i det regionala tillväxtarbetet och få tillgång till tillväxtresurser.

Det regionala utvecklingsprogrammet (RUP) som antogs 2009 pekar ut ett antal prioriterade branscher: Informations och kommunikationsteknologi (IKT), Upplevelsenäring (Besöksnäring och Kulturella & Kreativa näringar), Miljö och energiteknik, Stål-, verkstads- och skogsindustri samt Areella näringar. De prioriterade branscherna speglar i högre grad mäns än kvinnors arbetsliv i Gävleborg. Att just dessa branscher är prioriterade i RUP kan också ses som en återspeglning av normen för vad ett ”riktigt” företag i Gävleborg är. Dessa normer påverkar möjligheterna att driva och etablera företag i andra branscher, problematik som uppmärksammas exempelvis genom projektet Främja kvinnors företagande. Den rådande styrningen till traditionella branscher innebär en svårighet att prioritera det regionala utvecklingsarbetet och de regionalpolitiska medlen utifrån både kvinnors och mäns livsvillkor.

Den regionala utvecklingsstrategin har inte pekat ut särskilda prioriterade branscher. Genom att inte prioritera specifika branscher utesluts heller ingen på grund av faktorer som storlek eller genusmärkning. Vid framtagandet av RUS Gävleborg – Nya möjligheter lades särskilt fokus vid analys ur ett genusperspektiv med koppling till Gävleborgs prioriterade områden, infrastruktur, rörlighet och kompetens, utbildning. Tanken är att de program och aktiviteter som kommer att genomföras inom ramen för RUS även ska bidra till att uppfylla de nationella målen för jämställdhet på den regionala nivån.

Nationella miljö kvalitetsmål

Sveriges riksdag har beslutat om 16 nationella miljö kvalitetsmål för Sverige till år 2020, som beskriver det tillstånd i den svenska miljön som miljöarbetet ska leda till. Följande nio av de 16 nationella miljömålen har identifierats vara särskilt relevanta för Landsbygdsprogrammet. Under respektive mål har den senaste bedömningen av möjligheten till uppfyllnad av det aktuella målet i Gävleborgs län angetts.

1. Begränsad klimatpåverkan

Utsläppen av koldioxid är ett globalt problem, där Gävleborgs län är en del. Länet har en stor andel transporter med mycket pendlingstrafik och en stor andel tung trafik. Länet har också en mycket energiintensiv industri. Det ligger en stor utmaning i att minska dessa utsläpp.

2. Ett rikt odlingslandskap

Det största hotet mot Gävleborgs öppna odlingslandskap är det minskande antalet lantbruksföretag. Utvecklingen i stort är negativ då åkrar, ängar, naturbetesmarker och fåbodemiljöer sakta men säkert växer igen. Möjligheten finns dock att vända trenden.

3. Ingen övergödning

Det bedöms inte möjligt att nå miljö kvalitetsmålet till 2020 med idag beslutade eller planerade styrmedel. Utvecklingsriktningen för tillståndet i miljön är positiv men fler åtgärder för att minska utsläppen krävs för att nå miljö kvalitetsmålet.

4. Ett rikt växt- och djurliv

För många av länets naturtyper och arter är läget allvarligt. Hoten består av igenväxning av odlingslandskap och vissa myrar, hårt nyttjande av skog och vattendrag samt utsläpp av föroreningar till havet. Det finns dock flera exempel på lokala insatser som utförts eller som planeras för att förbättra tillståndet.

5. Myllrande våtmarker

Våtmarker har försvunnit eller skadats av utdikning och annan mänsklig påverkan. Arbetet med återskapande och restaurering har liten omfattning. Det krävs ökad satsning på skötsel av rikkärr. Utvecklingen i miljön är negativ för rikkärr och svagt negativ för övriga våtmarkstyper.

6. Hav i balans samt levande kust och skärgård

Gävleborgs kustvatten påverkas främst av historiska och pågående utsläpp från tung industri. Klimatförändringar i form av ökad havsnivå och landhöjning kommer ha fortsatt påverkan på kustremsan även om effekterna motverkar varandra. Det krävs direkta åtgärder i form av utsläppsbegränsning och sanering för att nå målet.

7. Giftfri miljö

En giftfri miljö är svår att skapa i det urbana samhället. Gävleborg har en hög andel tung industri och tillhörande historiska utsläpp att brottas med. Länet arbetar med övervakning, tillsyn och bidrag för att uppnå en riskfri miljö för människors hälsa och miljö. Utvecklingen i länet är svagt positiv.

8. Grundvatten av god kvalitet

Utvecklingen för målet är positiv. En regional vattenförsörjningsplan tas fram och kommunerna inrättar och reviderar fler vattenskyddsområden. Genom vattenförvaltningsarbetet har medvetandet om grundvattnets betydelse och sårbarhet ökat. Kunskapen om grundvattnets kvalitet och kvantitet behöver dock öka.

9. Levande sjöar och vattendrag

Sjöar och vattendrag i länet är starkt påverkade av mänskliga aktiviteter. Skyddsåtgärder för att minimera miljöpåverkan krävs vid vattenkraftsproduktion, skogs- och jordbruk. Arbeta med skydd och restaurering av sjöar och vattendrag pågår men resurserna är bristfälliga.

Ett förslag till åtgärdsprogram för miljömålen har tagits fram under 2013
Åtgärderna är samlade under fem olika strategier:

Levande sjöar, vattendrag och hav. Exempel på åtgärder är att säkerställa vandringsvägar för fisk och andra vattenlevande organismer.

Bruka och hushålla med naturens resurser. Detta område innehåller åtgärder med stark koppling till landsbygdsprogrammet, till exempel att genom rådgivning förbättra naturvårds- och kulturmiljöhänsyn i skogsbruket och att bevara fåbodemiljöer och betad skog genom information, rådgivning, rovdjursförebyggande åtgärder och stöd. Tillämpning av landsbygdsprogrammet lyfts fram som en viktig resurs för uppfyllelse av miljömålen, bland annat genom stöd till ekologiskt lantbruk, vallodling, ängs- och betsmarker och skogsåtgärder samt för rådgivning för den gröna sektorn.

Värna om natur- och kulturmiljövärden. Exempel på åtgärder är att värna landskapets linjestruktur för att gynna den biologiska mångfalden, att genom upprättande av skötselplaner förbättra skötsel av natur – och kulturmiljövärden inom skyddade områden.

Hållbara samhällen och företag. Här lyfts landsbygdsföretagandet fram som en grund för en hållbar framtid på landsbygden. Kunskapsutveckling, småskalig livsmedelsförädling, produktion av kvalitetskött och turism är exempel på åtgärder som kan skapa goda förutsättningar för ett uthålligt och livskraftigt företagande med rötter i den gröna sektorn. Byggande i trä är en annan åtgärd - ett långsiktigt sätt att binda upp koldioxid.

Konsumtion och livsstil. Exempel på åtgärder inom detta område är att stimulera till att ställa miljökrav vid offentlig upphandling av livsmedel och andra varor och tjänster.

Länets klimat- och energistrategi

Länsstyrelserna fick i sitt regleringsbrev för 2008 uppdraget att utarbeta regionala klimat- och energistrategier i syfte att minska klimatförändringarna, främja energiomställningen, öka andelen förnybar energi samt främja energieffektivisering och effektivare transportsystem. Arbetet skulle bedrivas i bred samverkan och i uppdraget ingick att etablera en process för klimat- och energiarbetet i länet.

Länets klimat- och energistrategi antogs 2008 och har därefter uppdaterats under 2012. Visionen är att år 2050 är Gävleborgs län klimatneutralt och varje länsinvånare bidrar med max 2 ton växthusgaser per person och år. Visionen bygger på de bedömningar som finns gällande vad som krävs för att nå det globala tvågradersmålet.

Målen ligger inom flera områden.

Utsläppen av växthusgaser ska minska med 20 % jämfört med medelvärdet för 2007/2008. Den sektor som står för den största andelen utsläpp är transportsektorn.

Energianvändningen ska vara 25 % effektivare. Där berörs alla sektorer och effektivisering i alla steg av energitillförsel samt omvandling/förädling, distribution och slutlig användning. De största sektorerna är industrin, transporter och uppvärmning.

Produktion av **förnybar energi** ska öka med minst 5 000 GWh och andelen ska vara minst 85 % av den totala användningen. Där ligger fokus på utbyggnad av vindkraft, ökat utnyttjande av GROT och restprodukter från jordbruket.

Inom **transportsektorn** ska andelen **förnybar energi** vara minst 20 %. Transportsektorn är svår att påverka regionalt. Länets skogsindustrier och energibolag hanterar stora mängder biomassa och visar allt större intresse för att förstärka verksamheten med kompletterande biodrivmedelsproduktion.

Länstransportplanen

En ny länstransportplan för Gävleborgs län kommer att antas i december 2013. Planen utarbetas av Region Gävleborg och förslaget är för närvarande på remiss. Målsättningen enligt förslaget är att skapa ett transportnät som ökar tillgängligheten för länets invånare och besökare. Fokus läggs på ett hållbart resande genom bland annat ökade satsningar på kollektivtrafik. Transportsystemet ska tillgängliggöras för fler grupper i samhället så att kvinnor, män, flickor och pojkar ska ha samma möjlighet att resa oavsett ålder, socioekonomisk tillhörighet, ekonomi, funktionsnedsättning, tillgång till egna fordon med mera. Där det är möjligt ska restider kortas ner med syfte att binda ihop olika arbetsmarknadsregioner.

Bredbandsstrategi för Gävleborgs län

Länsstyrelsen Gävleborg och Region Gävleborg har tillsammans arbetat fram en regional bredbandsstrategi för Gävleborgs län. Arbetet har bedrivits i nära samarbete med kommuner, nätoperatörer, Landstinget Gävleborg, Högskolan i Gävle, Mellansvenska handelskammaren och Tillväxtverket.

Vision i bredbandsstrategin

”I Gävleborg har vi bredband i världsklass. Vi främjar utveckling och tillväxt genom högkvalitativt och tillgängligt bredband.”

Mål

- År 2020 har 95 procent av företagen tillgång till bredband om minst 100 Mbit/s.
- År 2020 har 90 procent av hushållen tillgång till bredband om minst 100 Mbit/s.
- År 2016 har 60 procent av hushållen och företagen tillgång till bredband om minst 100 Mbit/s.

Handlingsplan

I bredbandsstrategin har nio områden identifierats som nödvändiga att arbeta med för att främja bredbandsutbyggnaden och nå uppsatta mål. Ordningen anges utan inbördes prioritering.

- 1. Arbeta fram kommunala bredbandsstrategier*
- 2. Arbeta fram IT-infrastrukturplaner på regional och kommunal nivå*
- 3. Finansiering*
- 4. Regional och lokal samverkan*
- 5. Kommunicera behovet och nyttan av bredband*
- 6. Stödja byalagen i bredbandsutbyggnaden*
- 7. Se över fördelningen av bredbandsstöden*
- 8. Eftersträva samförläggning med övrig infrastruktur*
- 9. Länets ledande företrädare bör bevaka länets intressen i bredbandsfrågan*

Kostnaden för att dra fiber fram till fastighetsgräns till 90 % av hushållen i Gävleborgs län är beräknad till cirka 1,6 miljarder. Av denna kostnad bör marknaden finansiera 575 miljoner eftersom det är investeringar som kommer att göras i orter där det bor fler än 3 000 invånare.

Innovationsstrategi för Gävleborg

I regionen finns organisationer, stödprocesser och offentlig finansiering för att stärka innovationsförmågan i företag och offentlig verksamhet. Innovationsstrategin syftar till att skapa riktlinjer för ett system där varje aktör finner sin roll så att stödet blir mer effektivt. Innovationssystemet ska skapa förutsättningar för innovation genom samverkan och smart specialisering så att riskerna minskas för innovatörer, företag och organisationer.

I strategin betonas bland annat att de satsningar som görs ska vara strategiska, långsiktiga och hållbara. De ska utgå från den jämlika, jämställda, fritt tänkande, kreativa människan och hennes förutsättningar. Dessutom ska de bygga på konkreta och väl definierade behov inom regionens befintliga och framtida styrkeområden där regionen har förutsättningar att utvecklas mot ökad tillväxt, livskvalitet och välfärd. Kortsiktiga satsningar måste vara del av en långsiktig plan samtidigt som långsiktiga satsningar även måste kunna uppvisa kortsiktiga resultat.

I Gävleborg spelar kommunernas näringslivskontor en viktig roll för företagens vidare utveckling genom egna insatser och kontakter i det befintliga innovationssystemet (lokalt, regionalt och internationellt). Almi/Innovationsbron erbjuder affärsrådgivning, mentorsprogram, investeringsbidrag och lån i tidiga och osäkra skeden, där de privata aktörerna inte går in. För tjänste- och produktutveckling finns vår regionala inkubator Movexum som hjälper företagen till exportklara produkter. Därtill finns det kortsiktiga insatser för att ytterligare nå och stötta kvinnors, invandrares, kulturutövares, kreatörers, turistföretagares och matproducenters företagande.

En möjlighet för att bredda och stärka små och medelstora företag är genom att långsiktigt finansiera dessa insatser för finansiering, affärsutveckling, mentorskap, akademi och innovativa miljöer.

Digital agenda för Gävleborgs län

Tillsammans med länets kommuner och andra berörda aktörer i länet ska Länsstyrelsen, Region Gävleborg och Landstinget arbeta fram en digital agenda för Gävleborgs län. Agendan ska tas fram i bred samverkan så att det blir en strategi som alla känner sig delaktig i och vill vara med att genomföra.

Agendan är ett strategidokument som sammanfattar hur Gävleborg ska dra nytta av digitaliseringens möjligheter, att med hjälp av IT nå tillväxt, hållbar utveckling, social välfärd, demokrati och klimatförbättringar.

Målet är att den digitala agendan ska vara antagen av Länsstyrelsen och regionfullmäktige i mars 2015. Den ska redovisa vilka fokusområden som länets offentliga aktörer ska verka inom de närmsta sex åren, ett antal tydligt definierade mål för varje fokusområde samt en nulägesbeskrivning av vad som pågår i länet inom ramarna för digitaliseringen.

Gävleborgs Kulturmiljöstrategi

"Kultur som en rättighet för alla" är länets strategi för arbetet med kulturarvet 2012 -2016. I strategin lyfts fem temaområden fram:

1. Människan.

I arbetet med kulturmiljöer och kulturarv sätts människan i centrum - vad har miljöerna betytt för människor historiskt och vilken betydelse har de idag. Alla ska ges möjlighet att ta del av kulturarvet, att själva upptäcka och uppleva kulturarvet.

2. Mångfald.

Kulturarvet är en angelägenhet för alla oavsett kön, religion, sexuell läggning, etnicitet, fysiska och psykiska förutsättningar eller ålder. I dagens mångkulturella samhälle är tillgången på olika kulturuttryck stor. Det öppnar möjlighet att tänka nytt i samspel med andra så att kreativitet och entreprenörskap kan växa.

3. Hållbarhet.

Att lära av historien kan bidra till miljömässig hållbarhet, t.ex. när det gäller återbruk, närproducerat och ekologiskt. En attraktiv kulturmiljö bidrar till en god livsmiljö. Den lockar både boende och besökare och är en potential för länets sociala och ekonomiska utveckling.

4. Fokus och kommunikation.

I arbetet med att göra kulturarvet tillgängligt för alla ska vi arbeta med information och pedagogik och hitta nya vägar att kommunicera.

5. Vattenanknutet kulturarv.

Länets sjöar och vattendrag har haft stor betydelse för jordbruk, fiske, transport och kraftförsörjning och det finns en rik kustkultur. Idag lockar vatten till boende, företagande och turism. Vi ska stötta utvecklingen av det vattenanknutna kulturarvet så att det bevaras, brukas och utvecklas på ett hållbart sätt. Kustkulturen öppnar också för samarbetsmöjligheter med länderna kring Östersjön och Bottenviken.

Integration som tillväxtfaktor

I Gävleborgs län finns ett väl utvecklat samarbete mellan de olika aktörer som är involverade i integrationsprocesserna i länet genom Integration Gävleborg. Grupperingen består av representanter från Länsstyrelsen, Landstinget, Arbetsförmedlingen och några av länets kommuner. Integration Gävleborgs huvudsyfte är att samordna kommuner och andra aktörer och innebär ett samarbete över kommun- och myndighetsgränser för att skapa gemensamma lösningar. Inom samarbetet har det tagits fram ett gemensamt visionsdokument "Gävleborg – möjligheter för alla". I denne beskrivs den övergripande visionen enligt följande: Gävleborg är en attraktiv region att leva, bo och arbeta i, som många nyanlända invandrare väljer att flytta till. Nyanlända invandrare etablerar sig snabbt i samhället och på arbetsmarknaden. Olika kompetenser berikar samhällslivet och ökar tillväxten genom att företagen i länet utvecklas och nya företag startar.

Just integration som tillväxtfaktor präglar starkt länsstyrelsen inriktning på integrationsarbetet. Inom detta område har ett par framgångsrika projekt bedrivits, framförallt "Öppna dörrar" samt "Nytag". Projektet Öppna dörrar ägs av Länsstyrelsen Gävleborg och finansierades av Tillväxtverket och Region Gävleborg. Projektet hade som syfte att öka medvetenheten om invandrarnas alltmer växande köpkraft och betydande roll i lokal och internationell marknadsutvidgning. Projektet arbetade med att upplysa företag om konceptet "Tillväxt och mångfald" och erbjuda både information och en generell analys som identifierar vilka utvecklingsmöjligheter företagen har och på vilket sätt mångfald kan gynna utvecklingen i olika branscher. "Öppna Dörrar" ska skapa förutsättningar för ökad tillväxt, ökad företagsamhet och entreprenörskap samt bidra till effektivare matchning i länet. Projektet "Nytag" drivs av Länsstyrelsen i samarbete med Arbetsförmedlingen, Almi och Företagarna AB. Syftet med projektet är att, i samarbete med partners, skapa en arbetsmetod kring generationsväxlingsfrågan. Projektet ska matcha potentiella invandrentreprenörer med generationsväxlingsföretag och stödja processen från matchning till försäljning/övertagning av företag.

Folkhälsa i Gävleborg – gemensamma utgångspunkter

Länets kommuner, landstinget och länsstyrelsen har tagit fram gemensamma utgångspunkter för arbetet med att förbättra befolkningens hälsa i Gävleborg. Livsvillkor, livsmiljö och levnadsvanor bestämmer i stor utsträckning befolkningens hälsa. Det är därför nödvändigt att integrera ett folkhälsoperspektiv i samtliga verksamheter som bedrivs inom kommunerna, landstinget och länsstyrelsen. En viktig utgångspunkt är att förbättra samverkan, samarbete och samordning av det arbete som bedrivs idag.

Regionalt serviceprogram 2010-2013, 2014-2018

Strukturrationaliseringen av såväl dagligvaru- som drivmedelsbranschen har pågått under en följd av år. Aktörer på alla nivåer måste samarbeta i arbetet med att skapa attraktiva livs- och boendemiljöer. I detta arbete är tillgänglighet till service en viktig faktor. Det regionala serviceprogrammet är verktyget för samordningen av insatser och aktörer för att främja tillgänglighet till kommersiell och offentlig service. Detta för att skapa förutsättningar för att vistas, verka och växa på landsbygden. Programmet ska tillvarata erfarenheter från regionala serviceprogrammet 2010-2013 och utformas för att i möjligaste mån samverka med övriga program för regional tillväxt.

De utmaningar som landsbygder står inför ställer allt högre krav på kreativa och innovativa lösningar.

Insatser inom den regionala tillväxtpolitiken ska bidra till att både nuvarande och kommande generationer kan erbjudas sunda ekonomiska, sociala och miljömässiga förhållanden. Länsstyrelsen i Gävleborg kommer att skriva Regionalt serviceprogram 2014-2018 för att lämnas till Näringsdepartementet i mars 2014.

Erfarenheter från innevarande program pekar ut några viktiga områden:

- Alla tio kommuner ska ta fram varuförsörjningsplaner
- Öka ersättningen till butiker för hemsändningsbidrag
- Skapa bättre inköpsvillkor för butikerna
- Lokal upphandling
- Etablera servicepunkter, paketutlämning med mera
- Energikartläggning av anläggningar
- Underlätta kontanthanteringen

Regionala viltförvaltningsplaner

Förvaltningsplan för stora rovdjur i Gävleborgs län 2013-2017

Planen beskriver strategier för rovdjursförvaltningen i Gävleborg, som i dag berörs av alla de fem stora rovdjuren; varg, björn, lo, järv och kungsörn.

Länsstyrelsen ansvarar för rovdjursförvaltningen regionalt. Det långsiktiga målet är att länet ska hysa livskraftiga stammar av samtliga fem stora rovdjur, och att minimera de problem och konflikter som kan uppstå i samband med närvaro av rovdjur. Förvaltningsplanen ska ge förutsättningar för en förutsägbar förvaltning med tydliga mål och riktlinjer och vilka verktyg som finns för att nå målen. Förhoppningen är att de konflikter och motsättningar som finns i synen på de stora rovdjuren ska förebyggas och minska genom öppenhet och dialog med allmänhet och företrädare för berörda näringar och intressen.

Planen innehåller regionala populationsmål för de arter där detta är möjligt, samt ytterligare ett antal regionala förvaltningsmål:

- Antalet rovdjursangrepp på tamdjur ska inte öka från 2012 års nivå (9 angrepp, baserat på 3 års flytande medelvärde). Länsstyrelsen ska uppmuntra och stödja fortsatt stort användande av skadeförebyggande åtgärder. Vid skador ska den skadedrabbade få skälig ersättning och stöd.
- Förvaltningen av rovdjur och deras bytesdjur ska integreras. Den samlade rovdjurpredationen ska inte tillåtas vara så stor att den på lång sikt omöjliggör jakt av andra jaktbara viltarter. Rovdjurspredation kan dock lokalt tillåtas minska det totala jaktliga uttaget.
- Illegal jakt ska inte förekomma i länet.
- En majoritet av Gävleborgs invånare ska stödja de regionala populationsmålen för de olika arterna och känna förtroende för myndigheternas förvaltning av populationerna.

Planen har utarbetats av länsstyrelsen tillsammans med en referensgrupp med ledamöter från Gävleborgs viltförvaltningsdelegation, och godkändes slutgiltigt av viltförvaltningsdelegationen 2013-06-17.

Övergripande riktlinjer för älgförvaltning inom Gävleborgs läns älgförvaltningsområden

Under 2013 arbetar länsstyrelsen och en referensgrupp med ledamöter från Gävleborgs viltförvaltningsdelegation med att ta fram riktlinjer för länets älgförvaltningsområden. Länsstyrelsen och viltförvaltningsdelegationen har tillsammans det övergripande ansvaret för älgförvaltningen inom länet.

Det nationella målet är att skapa en älgstam av hög kvalitet i balans med betesresurserna. Älgen berikar upplevelsevärdet i skogen och som nationalsymbol är den viktig för turismnäringen. Älgjakt, som berör en stor del av befolkningen i Gävleborgs län, är en viktig källa till rekreation och gemenskap. Älgstammen utgör också en värdefull naturresurs som genererar en stor mängd kött av hög kvalitet. Förvaltningen av älg ska präglas av en helhetssyn och ta hänsyn till viktiga allmänna intressen såsom motverkande av trafikolyckor, skogsskador, älgens inverkan på biologisk mångfald samt till rovdjursförekomst.

Syftet med riktlinjerna är att vara vägledande för den regionala förvaltningen av älg. För att på bästa sätt nå uppsatta mål ska älgförvaltningen inom länets älgförvaltningsområden vara adaptiv, det vill säga anpassa sig till förändrade förhållanden, och anpassad till rådande lokala ekologiska förutsättningar.

Förvaltningsplan för vildsvin i Gävleborgs län

Under slutet av 2013 påbörjar Länsstyrelsen Gävleborg arbetet med att ta fram en regional förvaltningsplan för vildsvin. Planen ska tas fram tillsammans med en arbetsgrupp bestående av ledamöter från länets viltförvaltningsdelegation. Delegationen ska sedan godkänna förvaltningsplanen.

Länsstyrelserna har ett regeringsuppdrag att utarbeta regionala planer för utvecklingen av vildsvinsstammarna. Det finns indikationer på att vildsvinen är på väg att etablera sig i Gävleborgs län. Markägare har ofta olika syn på detta. Vissa anser att vildsvinen är bra för jaktens skull, medan andra ser arten som ett problem på grund av att de orsakar skador på gröda.

Vattenförvaltningen

Målet med EU:s ramdirektiv för vatten och den svenska vattenförvaltningen är att alla vatten ska ha god kvalitet. För varje större sjö, vattendrag, kustvatten och grundvatten finns en juridiskt bindande miljökvalitetsnorm (MKN) som ska uppnås. Vattenmyndigheterna beslutar om miljökvalitetsnormerna och om åtgärdsprogram för att nå målet.

Ett nytt åtgärdsprogram för vattenförvaltningen är under framtagande och kommer att beslutas i december 2015. Åtgärdsprogrammet, som kommer att gälla 2015-2021, kommer att liksom nu gällande åtgärdsprogram innefatta en lista med juridiskt bindande åtgärder, riktade till kommuner och myndigheter. Det nya åtgärdsprogrammet kommer också innehålla juridiskt bindande åtgärdsbehov.

Vattenförvaltningens åtgärdsprogram⁴ och miljökvalitetsnormer⁵ kan ha stor betydelse för landsbygdsutvecklingen.

⁴<http://www.vattenmyndigheten.se/Sv/bottenhavet/beslut-ap/Pages/index.aspx>

⁵<http://www.vattenmyndigheterna.se/Sv/publikationer/bottenhavet/beslutsdokument/Pages/mkn-2009-2015-bottenhavet.aspx>

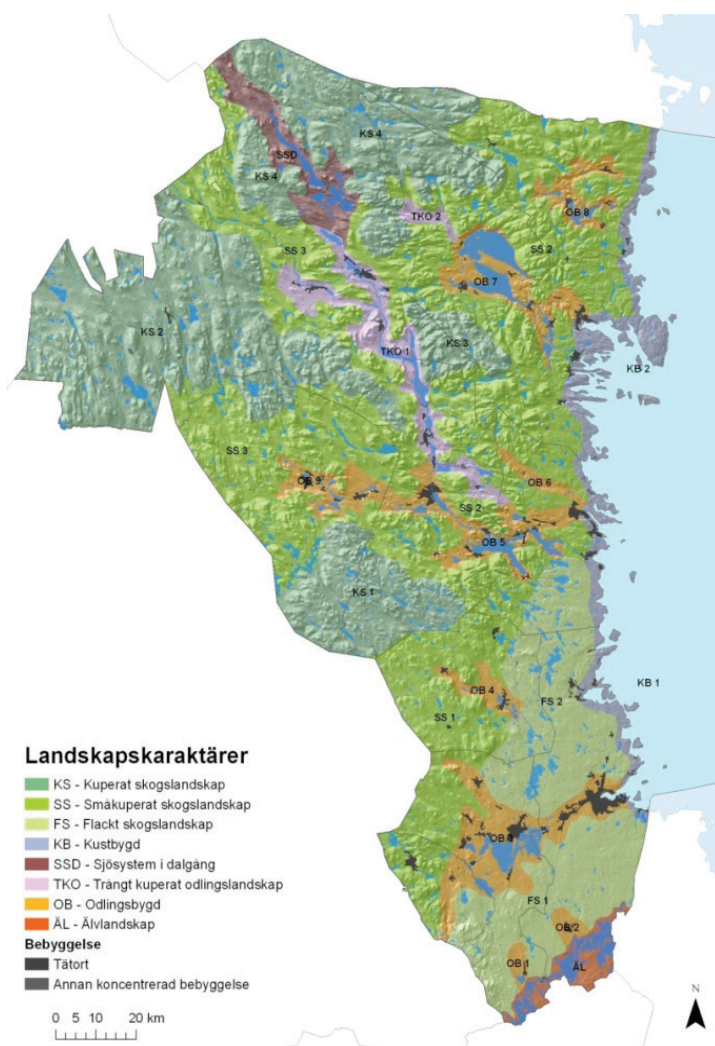
Beskrivning av Gävleborgs län

Ett län – två landskap

Gävleborgs län är ett skogslandskap med odlingsbygder längs kusten och i stråk inåt landet längs slätter, sjöar samt å- och älvdalar. Länet består av landskapen Gästrikland och Hälsingland. Gästrikland utgörs av Gävle, Sandviken, Hofors och Ockelbo kommuner och Hälsingland av Söderhamn, Bollnäs, Ovanåker, Hudiksvall, Nordanstigs och Ljusdals kommuner.

Landskapen uppvisar såväl naturgeografiska som kulturhistoriska skillnader, men även vissa likheter. I Gästrikland är landskapet relativt flackt medan det i Hälsingland är mer kuperat. Hälsingland har i motsats till Gästrikland en mer norrländsk karaktär och en mer agrar prägel. Fäbodväsendet är dock exempel som förenar de båda landskapen.

Vegetationstidens längd skiljer sig med omkring en månad mellan de allra nordligaste och sydligaste delarna av länet. Den skillnaden beror bland annat på skillnad i breddgrad och höjd över havet. Norrlandsgränsen, ungefär i höjd med Dalälven, är mycket tydlig när det gäller såväl vegetation som kulturhistoria. Här upphör i stort sett förekomsten av ädellövträd. Istället dominerar vidsträckta barrskogsområden.

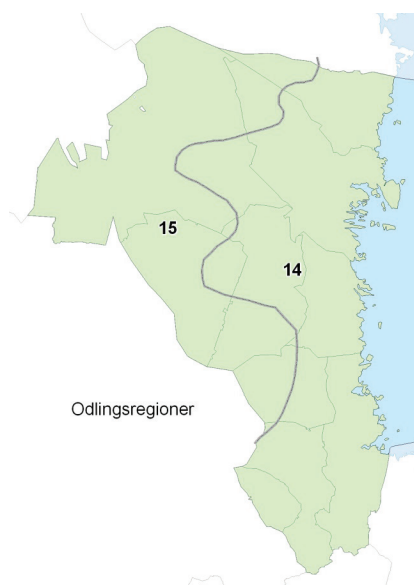

Länet i siffror

Areal: 19 756 km²

MARKANVÄNDNING	LÄNET	RIKET
Skog	80 %	53 %
Jordbruksmark	4 %	8 %
Vatten	8 %	9 %
Bebyggd mark	3 %	3 %
Öppen myr	5 %	9 %
Övrig mark	0 %	18 %

Odlingsregioner

Gävleborg berörs av två av de agrara kulturlandskapsregioner som bestämts av Nordiska ministerrådet och beskriver förhållandet mellan uppodlade och skogbeväxta områden. Odlingsregionerna överensstämmer till största delen med växtzonerna 4 och 5, enligt Riksförbundet Svensk Trädgårds zonkarta över Sveriges åtta odlingszoner, där zon 1 finns i landets mildaste del och zon 8 i de kälteste regionerna.

14) Södra Norrlands och norra Svealands kust och odlingsbygder

Större delen av Gästrikland och den östra delen av Hälsingland hör till den nordliga delen av odlingsregion 14. De förhistoriska bygderna i regionen tillhör Norrlands största och under medeltiden var

större delen av regionen koloniserad. Denna odlingsregion tillhör i huvudsak växtzon 4. Den strikta bystrukturen i Gästrikland ersätts i Hälsingland av en mer norrländsk, friare struktur, som gärna utnyttjar höjd- och skogsbrynslägen. I Hälsingland är kontrasten mellan tätbefolkad bygd och obebyggda skogsmarker utpräglad. Laga skifte innebar endast undantagsvis att bystrukturen försvann, och utflyttningen av gårdar var förhållandevis liten. I Gästrikland förekom ofta torp och smågårdar under bruken, men inte i Hälsingland.

Idag är detta ett område med hög gårdstäthet inom begränsade områden. I Hälsingland är det runt Dellensjöarna och längs älvarna Ljusnan och Voxnan som den rika odlingsbygden finns, präglad av ett intensivt markutnyttjande runt gårdarna med de stora byggnaderna. Bygderna är skilda åt av vidsträckta utmarker – före detta betesskogar. Trots att jordbrukslandskapet är iögonfallande har skogen och skogsbruket alltid varit en mycket viktig del i jordbruksekonomin i älvdalarna.

I Gästrikland är större delen av jordbruksmarken belägen väster om Gävle, från Valbo till Storvik, och framförallt i Torsåkersbygden, där jordbruket har en storskalig struktur. I bygderna längs Dalälven, Hedesunda och Österfärnebo, finns rikligt med fornlämningar. Här består jordbruksmarken till stor del av utdikade och torrlagda myrmarker som uppodlades under 1800-talet, men bosättningen har anor från järnåldern.

15) Södra Norrlands och norra Svealands skogsbygder

Odlingsregion 15 utgörs av nordvästra delen av Gästrikland och västra delen av Hälsingland. Området togs i anspråk för odling och permanentbosättning först under medeltidens slut. Odlingsregion tillhör i huvudsak växtzon 5.

En stor del av regionen koloniserades mellan 1500 – 1800-talen. Under 1500 – 1600-talen ägde en statsunderstödd finsk invandring rum och stora, ofta orörda skogsområden koloniserades för svedjebruk. Finnmarker uppstod bland annat i gränstrakterna mellan Dalarna och Hälsingland. Bosättning ägde också rum i skogsområdena längs vattendelarna mellan de södra norrlandsälvarna.

Idag är regionen glest bebyggd, med liten uppodlingsgrad och låg gårdstäthet.

Biologisk mångfald

Eftersom skogen är så pass dominerande så har både det historiska och nutida nyttjandet av skogen en stor påverkan på den biologiska mångfalden i länet. Det rör sig om allt ifrån flottledsrensningar till utsläpp från skogsindustrier. Sjöar och vattendrag påverkas av vattenkraftanvändningen.

I odlingslandskapet är det största problemet snarare brist på skötsel av många betes- och ängsmarker. Idag sker bete främst på betesvallar medan naturbetesmarker hotas av igenväxning. Ska den biologiska mångfalden i odlingslandskapet bevaras krävs en aktiv skötsel med såväl brukare som betesdjur.

Arbete med formellt skydd i form av biotopskydd och naturreservatsbildning har bidragit till att hotet mot sällsynta växter och djur reducerats. Länsstyrelsens arbete med reservatsbildning inriktar sig främst mot att skydda värdefulla skogsmarker. De kommunala reservat som bildats har även höga friluftslivsvärden genom att de är belägna nära tätorter.

Gävleborgs län finns mer än 170 naturreservat som är väl spridda över länet och representerar många olika naturtyper. Tillsammans med länets nationalparker, skogsområdet Hamra i nordvästra delen av länet och Färnebofjärden vid Dalälven i söder, utgör många av dem värdefulla friluftsmiljöer.

Hamra nationalpark ligger i Ljusdals kommun. Området skyddades som nationalpark efter ett riksdagsbeslut 1909 och Hamra blev därmed en av Sveriges första nationalparker. Den ligger i ett vågigt urbergslandskap med mjuka berg. Mellan bergen breder stora myrslätter ut sig. I den äldsta delen av nationalparken finns tallar som är över 400 år med spår av många bränder. I samband med utvidgningen av nationalparken 2011 tillgängliggjordes parken med nya entréer, rastplatser, toaletter och skyltade leder i olika svårighetsgrad.

Hamra nationalpark
Guldstjärnan

Färnebofjärdens nationalpark ligger i älvlandskapet vid nedre Dalälven, ett av länets mest värdefulla områden ur naturvårdssynpunkt. Parken är unikt sammansatt med ett myller av liv i en mosaik av speciella miljöer. Strandkärr, älvängar, översvänningsmark och gammelskog ger besökare oförglömliga naturupplevelser. Nationalparken är känd för sin fågelrikedom och har varit flitigt besökt av ornitologer ända sedan 1970- talet. Här finns hela 205 fågelarter, varav drygt 100 arter häckar regelbundet. Det artrika djur- och växtlivet skapar många spännande möten; 270 olika kärlväxter blandas med ett 20- tal fiskarter, ca 70 rödlistade insektsarter, älg, rådjur, hare, räv, mård, bäver, skogslämmel och lodjur.

I projektet ”Människor, mygg och natur” pågår forskning och utveckling för att minska förekomsten av översvänningsmygg i området. Hittills har det bland annat visat sig att bete och slätter har en betydande påverkan på förekomsten av mygglarver. Restaureringsstödet för betesmarker är viktigt för att inspirera till fortsatt brukande och betesdrift i området.

Hela området Nedre Dalälven är utpekad som biosfärområde.

	ANTAL	ANTAL TOTALT, HA	DÄRAV LANDAREAL, HA	ANDEL LANDAREAL AV TOTALAREALEN, %
Nationalparker	2	6 464	6 897	60,3
Naturresevat	161	30 661	19 847	64,7
Naturvårdsområden	11	3 984	2 138	53,7
Skogligt biotopskyddsområde	324	1 212	1 211	99,9
Övrigt biotopskyddsområde	0	0	0	0

Vattenkvalitet

Ytvatten

Gävleborgs sjöar är övervägande näringsfattiga vilket beror på att jordarna huvudsakligen består av näringsfattig morän, vilket gör att näringstillståndet i sjöarna också blir fattigt.

Endast 1 % av Gävleborgs sjöar är så sura att det finns risk för försurningseffekter i form av skador på sjöarnas växt- och djurliv. Istället har 64 % av sjöarna en god eller mycket god buffertkapacitet, dvs förmåga att neutralisera surgörande joner. För vattendragen är situationen generellt sett något sämre. Försurningssituationen har förbättrats avsevärt under de senaste 10-20 åren i och med att utsläppen av försurande ämnen har minskat i Europa. Dessvärre har läget för den försurningskänsliga flodpärlmusslan inte förbättrats nämnvärt de senaste åren.

På sina håll förekommer höga halter av miljögifter i anslutning till pågående eller nedlagda industrier. Länsstyrelsen och kommunerna arbetar dock med att identifiera och sanera förorenade områden och idag är kraven på rening av miljögifter stränga.

Ett stort miljöproblem i länets sjöar och vattendrag är vandringshinder som dammar och felaktigt byggda vägtrummor och andra saker som hindrar fiskar och andra djur att ta sig mellan sjöar och vattendrag. Samtidigt kan vandringshindren vara kulturhistoriskt värdefulla lämningar efter tidigare generationers nyttjande av vattendragen. Även skogsbruk kan kraftigt påverka både vattenkemin och växt- och djurlivet i vattendragen. Bristande hänsyn vid avverkning, t.ex. att man inte lämnar skog intill vattendragen, körning med maskiner i bäckar och vattendrag eller att man inte ser till att fånga upp sediment från hyggena, innebär hot mot många djur och växter.

Även främmande arter kan vara ett hot mot den befintliga faunan. I Gävleborg har framförallt främmande fiskarter och fiskstammar samt kräftdjur planterats ut i stor omfattning. I vissa fall, som t.ex. med signalkräftan, har det fått mycket stor negativ inverkan på den befintliga faunan.

Grundvatten

Länets dricksvatten tas till största delen från grundvatten i isälvsavlagringar. Grundvattnet har många gånger god kvalitet på grund av att det filtreras i grusåsarna. Viss rening krävs dock på ett flertal vattenverk för att hålla dricksvattenkvaliteten under Livsmedelsverkets riktlinjer. Våra vägar och järnvägar löper ofta längs isälvsavlagringarna, vilket medför risker för att vägsalt och föroreningar vid trafikolyckor kan läcka ner till grundvattnet.

Grundvattennivån varierar naturligt beroende på skillnader i nederbördsmängd och klimat. Klimatförändringarna kan leda till förändrade nivåer av vattenståndet under vissa delar under året, vilket kan komma att orsaka problem för vissa dricksvattentäkter. Generellt finns det dock inga brister på tillgång till råvatten i länet. Alla grundvattenförekomster som omfattas av vattendirektivet bedöms ha god kvantitativ status.⁶

⁶Länsstyrelsen: Uppföljning av miljömålen i Gävleborgs län år 2012

Länets kulturarv

Gävleborgs län har en rik och mångfacetterad kulturhistoria med en mängd olika uttryck. Tillsammans med naturgeografin har det bidragit till en rikt varierad natur- och kulturmiljö, någon som är en av länets största tillgångar. Kusten, skogen, bruksmiljöerna och det öppna odlingslandskapet är delar som är viktiga för Gävleborgs karaktär.

Kusten

Gävleborg har en lång kust med varierat landskap som har präglats av jakt, fiske, jordbruk och sjöfart. Den södra kuststräckan, från söder om Gävle till Ljusne, är låg och flack med lite skärgård. Den norra kuststräckan är något mer kuperad och har mer skärgård. Kusten är en flikig klipp- och moränkust med block- och klapperstensstränder och djupt inträngande vikar. Här finns många natursköna miljöer och flera naturreservat.

Fiskelägena ligger som ett pärlband längs kusten och det finns elva kustkapell bevarade. Många fiskelägen har en historia som går tillbaka till medeltiden. Det var också vid kusten som städerna Gävle, Söderhamn och Hudiksvall växte fram – liksom flera bruk och industrier. Århundraden av intensiv sjöfart i kombination med en öppen och svårnavigerad kust har gjort Gävleborgskusten, och framförallt Gävlebukten, till ett av Sveriges förlisnings- och vraktätaste områden. Kusten nyttjas för turism, friluftsliv och fiske.

Skogen

Den allra största delen av Gävleborgs yta består av skog. Skogen har i alla tider varit mycket betydelsefull för försörjningen, framför allt för jordbruket där skogsbruket fortfarande utgör grunden i ekonomin.

Under 16- och 1700-talen hade skogen stor betydelse för kolning till bruken, något som ödelade stora arealer skogsmark. Utöver det användes skogen som resurs för djurhållningen och som husbehovstakt för timmer, näver, gärdselvirke m.m. På somrarna vallades djuren till betesmarkerna kring fåbodarna och i skogen fanns också slättermyrar. Det var först under andra halvan av 1800-talet fick skogen ett ekonomiskt värde i takt med sågverksindustrin växte fram.

Idag finns många fåbodmiljöer bevarade, några med djurhållning, men även turistisk verksamhet förekommer. Våsbo fåbodar i Ovanåkers kommun är skyddat som kulturreseptat med ambitionen att vara öppen för allmänheten för rekreation, visningsverksamhet och pedagogisk verksamhet.

I skogen finns de flesta av länets forn- och kulturlämningar, spår efter t.ex. kolning, flottning, och fångstmetoder. Den finska invandringen som inleddes i slutet av 1500-talet har lämnat efter sig bosättningar, odlingsrösen, husgrunder och spår efter svedjebruk. De flesta av länets naturreservat ligger i skogen.

Skogen har stor potential för utvecklande av upplevelse-, natur- och kulturturism.

Bruksmiljöerna

Järnet har varit mycket viktigt i vårt läns historia. Redan för ca tvåtusen år sedan var framställningen av järn en av grunderna för vår ekonomi. På 1600- och 1700-talet präglades regionen av de många järnbruken. Hela samhällen byggdes upp kring bruken och många familjer fick sin försörjning där i flera generationer. Bruksperioden lever kvar som minnen, sociala strukturer, bruksmiljöer, masugnar, slagghögar, bergsmansgårdar och mycket mera. Bruksmiljöerna är framför allt koncentrerade till Gästrikland, men det finns också flera intressanta bruksmiljöer i Hälsingland som har bevarats. Brukstraditionen har fortsatt i orter som Sandviken och Hofors som i dag domineras av modern stålindustri.

Med sina ofta vackra helhetsmiljöer utgör även bruken en resurs för turismen, eller som inspiration för framtagande av nya produkter. Mackmyra Whisky är ett exempel på det sistnämnda. I Högbo och Gysinge bruk finns hotell- och konferensanläggningar, i Ockelbo finns Wij bruk med Wij trädgårdar. Axmarbruk är kulturresevat sedan 2011. Här bedrivs en målmedvetet natur- och kulturturismsatsning i samarbete mellan kommun, länsstyrelsen, företagare och en ideell förening.

Det öppna odlingslandskapet

I ett län som domineras av skog blir det öppna landskapet särskilt viktigt. I länets södra slättlandskap, i älvdalarna och längs sjöstränderna finns de bördigaste jordarna. Redan på järnåldern började dagens öppna odlingslandskap skapas. Boskapsskötseln har varit en väsentlig del av jordbruket i både Gästrikland och Hälsingland vilket har satt sin prägel på landskapet.

I Hälsingland finns de stora hälsingegårdarna vars traditioner går tillbaka till åtminstone medeltiden. De är resultatet av en lång bondetradition i ett landskap utan adel och utgör ett kulturarv med en tydlig särprägel. Under 1800-talets första hälft byggde hälsingarna gärna särskilda hus för fester och kalas, hus som aldrig har varit avsedda att bo i och som därför oftast har fått stå kvar mer eller mindre oförändrade sedan de byggdes. Mängden av välbevarade interiörer i dessa hus har förklarats som världsunika - år 2012 skrevs Hälsingegårdarna in på Unescos världsarvslista under namnet Decorated Farmhouses of Hälsingland.

Idag förekommer visningsverksamhet och även möjlighet till boende på flera Hälsingegårdar. Efterfrågan på att få besöka en Hälsingegård har ökat markant efter världsarvsförklaringen. På Hälsingegårdarna finns potential att utveckla upplevelsen av kulturarvet, till exempel genom att utveckla berättelserna om gårdarna och knyta ihop matkulturen med dagens lokalproducerade mat. Maten är också en del av kulturarvet. Det finns idag ett allt större intresse för lokalproducerad mat och samordning av olika lokala producenter sker i olika projekt, till exempel projektet Hälsingelivs och projekt inom Matlandet.

Kulturlivet

Det immateriella kulturarvet med berättelserna, minnena, kunskapen, dialekterna, dansen och musiken är viktiga för människors liv. I Gävleborgs län finns starka traditioner med ett stort kunnande inom exempelvis folkmusik och textilhantverk.

Gävleborgs kulturliv är en förutsättning för ett attraktivt kreativt samhälle och involverar kreatörer, företagare, institutioner, föreningar, utbildningsanordnare och medborgare i alla åldrar och med alla bakgrunder. Det rika kulturlivet skapar förutsättningar för att attrahera kompetens, turism och att gävleborgarna trivs och vill bo kvar. Kulturen är en traditionsbärare och en nyckel till historien, den är också en nyckel till delaktighet och verktyg till att spegla och förstå sin samtid. Kultur skapar även ekonomiska värden för utövare, förmedlare av olika slag, platser och andra näringar.

Många kulturutövare är egna företagare och skapar ofta förutsättningar för levande landsbygd och minskad utflyttning. Kulturföretagarnas och kreatörernas kompetenser nyttjas ofta i andra branscher, som designers t ex, och de kreativa kvalitéerna stärker andra näringar och samhället som helhet. Utmaningen för Gävleborg är att erbjuda dessa företagare samma stöd som andra näringar och bidra till gränsöverskridande samarbeten.

Idrott

Idrotten har varit en viktig del av länets kulturarv sedan sekelskiftet 1900. Bandy, ishockey och fotboll är några av de sporter där länet tidigt har varit framgångsrikt. Att sporta var länge förbehållet den manliga delen av befolkningen. Kvinnorna har sedan mitten av 1900-talet också tagit plats och accepterats i de enskilda sporterna men inte förrän på senare år har de blivit synliggjorda i lagsporterna. Idrotten är viktig för folkhälsa och livskvalitet och är ofta en grund för lokalt engagemang och sammanhållning. Idrotten är också av betydelse för besöksnäringen - både kultur- och idrottsevenemang drar mycket besökare till vårt län redan idag och är viktiga för vår lokala stolthet och identitet. Gävleborg hyser många anläggningar för idrottsverksamhet – anläggningar som oftast är mer prisvärda och tillgängliga än motsvarande i storstäderna, vilket kan locka hyresgäster från regioner utanför länet. Föreningsliv

Föreningsliv

Folkrörelserna är en betydelsefull del av vår historia. Redan under 1830-talet startade bildningsrörelsen, välgörenhetsrörelsen och den tidiga nykterhetsrörelsen tätt följda av 1840-talets skarpskytterörelse samt den under 1850-talet växande frikyrkorörelsen. Under 1900-talets första halva var folkrörelserna mycket aktiva och lockade stora skaror av människor som byggde sina egna, speciellt utformade, samlingslokaler som många gånger finns kvar än i dag.

Länet har fortfarande en föreningsaktiv befolkning. Vanligast är medlemskap i fackförening, idrottsförening och bostadsförening. På landsbygden fyller byarörelsen, lokala utvecklingsgrupper och andra aktiva grupper en mycket viktig funktion för att driva landsbygdsutveckling på olika sätt.

Jordbruket

Gävleborgs jordbruksbygder finns i Gästriklands slättlandskap, utmed Dalälven, i Ljusnans och Voxnans dalgångar samt kring Dellensjöarna. Det är vanligt att gårdarna har mark och byggnader på flera brukningsställen som fåbodar och sambeten. Jord- och skogsbruk bedrivs i många fall inom samma företag och skogsbruket är ett betydande komplement och finansieringskälla. Medelåldern för lantbrukare i Gävleborg är 56,2 år.

⁷Antalet lantbruksföretag är nu 2 526 stycken med en medelareal på 26,9 ha. Antalet företag har minskat under de senaste tio åren med 4 %. Medelarealen har ökat med endast med 0,4 ha. Samtidigt har antalet företag med mer än 100 ha ökat från 85 till 133 stycken (56 %). Förklaringen ligger delvis i att cirka 3 % av åkermarken tagits ut bruk. Cirka hälften av företagen är ägda i sin helhet, resten är helt eller delvis arrenderade.

Åkerarealen om cirka 67 900 ha används främst för grovfoderproduktion, cirka 70 %. 23,7 % av den totala vallarealen används som bete. Bara Halland har högre andel. Spannmål odlas på 23 % av åkerarealen. Odling av oljeväxter, trindsäd, potatis och grönsaker finns men är inte omfattande.

På 29 % av gårdarna finns någon typ av djurproduktion. Mjolkproduktion har varit basen för länets animalieproduktion, men under perioden 2001-2012 har antalet mjölkföretag minskat med 60 % och invägd mjölkråvara med 18,7 %. Det finns idag 163 gårdar med mjolkproduktion. Under perioden 2001-2012 har mjölkoantalet minskat med 21 % till 8 719. Antalet 2011 var dock lägre, 8 530 stycken⁸. Det är möjligt att bottennivån är nådd.

Minskningen av antalet mjölkkor och företag med mjolkproduktion har varit något större i Gästrikland jämfört med Hälsingland där nationellt stöd utbetalas för mjölk. Det finns en större mejerianläggning i länet, Gefleortens mejeri. Mejeriet ligger i landskapet Gästrikland, ett område som inte har nationellt stöd för mjölk. För mejeriet är det av stor vikt att det finns mjölkråvara som inte kräver för långa transporter.

Den betesbaserade köttproduktionen, nöt och lamm, är stabil och har kompenserat minskningen av antalet mjölkkor. Farhågorna att övergång från mjolkproduktion till köttproduktion är ett steg mot avveckling har inte ännu besannats, åtminstone inte om man ser till totalantalet djur - antalet kor och antal nöt totalt i länet har ökat jämfört med för tio år sedan trots den stora minskningen av antalet mjölkkor. Det finns nu totalt 40 992 nöt varav 14 977 är mjölkkor och dikor. Antalet hästar har ökat stort till 14 800 djur. Gävleborg har 54 hästar/1 000 innevånare vilket placerar länet på en delad femteplats nationellt. Länet har tre travbanor och det finns ett stort intresse för turridning och ridsport. Svinproduktionen är liten i länet liksom fjäderfäproduktionen.

⁷ Jordbruksstatistik årsbok 2013

⁸ LRF:s mjölk, Lennart Holmström Mjölkipolitik

Trädgårdsproduktionen är en relativt liten näring i länet men av betydelse för den lokala livsmedelsproduktionen och som stimulans för eventuellt nya producenter. Enligt den senaste statistiken från statistiska centralbyrån och jordbruksverket från 2011 finns 26 företag med grönsaker och bär på friland på totalt 45 ha. Det finns numera fler än de fyra företag med 7 000m² växthusyta med köksväxter som är upptagna i statistiken.

Frilandsodlingen idag drivs i huvudsak av flera mindre odlare med ett stort urval köksväxter på friland. Skördarna säljs på Bondens Egen Marknad eller i gårdsbutik. Det finns också några större odlare med färre grödor, främst rotfrukter och kålväxter, som säljer direkt till butik. Bärödlingen är i huvudsak jordgubbsodling men på senare tid har några företag satsat på mer udda bär, som till exempel havtorn.

Både arealer och antal företag med trädgårdsodling har varit minskande men har stabiliserats på senare år. Det har skett inom samtliga produktionsinriktningar med undantag för växthusarealen som har ökat. Troligen beror förändringen på generationsskiftet där den yngre generationen inte tar över efter den äldre. Den ökade växthusarealen beror på ett trädgårdsföretag, Ockelbosallad.

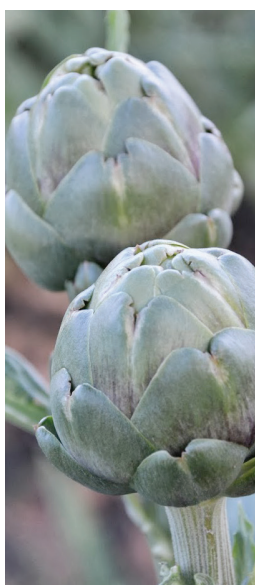

Enligt företagen är de största begränsningarna för nystartade bristen på kapital. Nystartade företag saknar kompetensutveckling inom affärsområdet och de etablerade företagen ser begränsningar i marknad, transport, kapital och kompetensutveckling.

Den ekologiska odlingen är den produktionsinriktning inom trädgård som lättast kan konkurrera på marknaden. Trädgårdsgrödorna är motor i omställningen till en mer lokal och ekologisk produktion i samhället eftersom grönsakskulturerna är en efterfrågad produkt. Förädling av produkter kan vara ett alternativ för att konkurrera på marknaden. Försäljning till restaurang och till kommun är möjlig utökning av marknadsområden.

Hela länets jordbruk räknas som mindre gynnat område för jordbruksproduktion. 23,8 % av arealen är ekologiskt odlad men bara 19 % är certifierad.

Älvängar är en för länet viktig naturtyp att restaurera. De utgör i de flesta fall en outnyttjad resurs som skulle kunna ge möjlighet att producera naturbeteskött samtidigt som den biologiska mångfalden gynnas. För att lyckas med detta krävs restaureringsstöd, samverkan mellan mark- och djurägare samt i vissa fall rådgivning. Försök i det myggrika området kring nedre Dalälven har visat att skörd och bete av dessa arealer minskar antalet mygglarver med upp till 70 %. Rätt använt kan den skördade biomassan bli rötsubstrat i biogasproduktion eller foder i vallbaserad animalieproduktion.

Lokalt förekommer problem med övergödning av sjöar och vattendrag. Utöver den befintliga produktionsrådgivningen till länets lantbrukare finns behov av miljörådgivning och rådgivning om biologisk mångfald och djurskydd. Det finns inte något företag som kunnat kommersialisera miljörådgivning, till exempel för att öka den biologiska mångfalden eller till ökad djurvälstånd hos företag med djurskyddsanmärkningar. Betalningsviljan för sådan rådgivning är därför låg och det är därför viktigt att det inom landsbygdsprogrammet även fortsättningsvis finns medel till denna typ av rådgivning.

Fisket

Medelåldern i fiskarkåren är hög och nyrekryteringen är mycket låg. I länet finns 42 licensierade yrkesfiskare. Länets fiske är mycket småskaligt och domineras av fiske med nät och fasta redskap efter lax, sik och strömming. Övriga arter som fiskas är framför allt abborre och gädda samt i viss utsträckning havsöring och gös. Det finns tre stycken mindre trålare (c:a 20 meter långa) inriktade på strömmingsfiske. Beslut om begränsningar av laxfisket har drabbat näringen hårt då reglerna som begränsar användningen av fasta redskap även hindrar fiske på andra arter än lax.

Det finns en god efterfrågan på lokalt fångad och förädlad fisk. Generellt bedömer länsstyrelsen det yrkesmässiga fisket i länet sker uthålligt och inte utgör något hot mot fiskbestånden ifråga.

Fiskenäringen är hårt drabbad av sälskador och skarv är ett ökande problem. Detta gäller då framförallt fisket efter lax, men även till viss del sikfisket. Miljögifter, och då främst dioxin, innebär trots den reella minskningen av dessa ämnen ett ökande problem vad gäller försäljning av framförallt lax och strömming. Här kan det behövas betydligt mer provtagning för att på ett tydligare sätt följa upp problemet och en förbättrad information till konsumenterna.

Lönsamheten inom vattenbruket bedöms vara tillfredsställande och det finns fortsatt en stor investeringsvilja. Det finns flera odlingar som producerar sättfisk för framförallt sportfiskeändamål och fiskevård.

Infrastrukturen runt sportfisket är väl utbyggd. I länet finns 53 fiskevårdsområden, ett trettiofem fiskeklubbar och ca 50 st andra typer av organisationer verksamma inom fiskevård och förvaltning. Av länets sjöar och vattendrag är ca 90 % tillgängliga för sportfiske, vilket utövas av mer än 50 % av länets befolkning. För inlandet överstiger andelen 70 %. Av utövarna utgör andelen kvinnor mer än 30 %, vilket är betydligt över riksgenomsnittet.

Fisketurismen får en allt större betydelse i länet. Verksamheten beräknas ge upphov till ca 200 årsverken.

Livsmedelsföretagande

I Gävleborg finns ca 130 förädlingsföretag. Verksamheter i företagen är hållbarhetsberedning av frukt, bär och grönsaker samt potatis, chark- och korvtillverkning, framställning av oljor och fetter, öl, kaffe och te, tillverkning av glass, juice - och saft, mjöl, ost och mejeri samt knäckebröd. Flest företag finns inom bageri där det tillverkas mjukt matbröd och färska bakverk. Några företag tillverkar choklad, konfektyr, senap, ketchup och kryddor eller andra smaksättningsprodukter. Företag finns inom slakt och styckning av kött, framställning av köttvaror eller andra livsmedel.

Gefleortens mejeri hämtar mjölken i Gästrikland, Uppland, Västmanland och Dalarna. I Hälsingland hämtar Arla mjölken, främst till mejeriet i Sundsvall.

Allt fler fiskare har satsat på en högre grad av en egen vidareförädling av sin fiskråvara för att på så sätt öka lönsamheten. I länet finns också ett antal mindre fiskberedningsföretag och enligt uppgift uppvisar de flesta en god lönsamhet.

Det finns förhållandevis många kvarnar i Gävleborg. Intresset för att förädla egen spannmål har under de senaste åren ökat, bland annat genom ett LRF-projekt. Det finns även ett antal större bagerier. Ett av dem, Mattes Bröd i Ockelbo, har texten "Lokalt bakat, kanske av någon som du känner", tryckt på sina brödpåsar.

Delsbo Slakteri är det största slakteriet i länet. Det finns även charkföretag med större omfattning samt mindre förädlare.

Det finns två destillerier i länet, Mackmyra Svensk Whisky och Tevsjö Destilleri. Jädraöl, ett mikrobryggeri som tillverkar ett stort antal ölsorter hantverksmässigt. Bondens marknad är etablerat under senare år och lockar stora mängder kunder. Även andra säljställen för lokalt producerade livsmedel är mycket välbesökta.

Skogsbruket

Gävleborg är Sveriges mest utpräglade skogslän med 80 % skogsmark. 45 % av skogen är i privat ägo och aktiebolagen äger 35 %. Av de 13 800 privata skogsägarna i länet är 38 % kvinnor. 20 % av de som äger skog i länet bor i en annan kommun än där skogen finns.

Teknikutvecklingen inom skogsbruket har lett till ökad produktivitet och att självverksamhet på den egna skogsfastigheten minskar. Det som gör Gävleborg unikt är kvaliteten på sågtimmer av tall kombinerat med den goda tillväxten. Hälsingefuran är välkänd i hela landet och är ett varumärke att värna om. Historiskt sett har hälsingefuran varit en viktig del i hälsingegårdarnas ekonomi, produktion och byggnadsteknik.

Gävleborgs län har det sjunde största virkesförrådet i landet och har en medeltillväxt på 6 m³sk/ha och år som är 18 % högre än genomsnittet i landet. Denna tillväxt skulle kunna ökas genom bättre föryngringar, förbättrad skogsvård och skötsel. Aktiebolagen är numera den ägarkategorin som står för den största andelen av avverkningsvolymerna i länet.

Skogsbrukandet har en lång tradition i länet. Nästan alla länets skogar har brukats intensivt i flera generationer vilket medfört att den biologiska mångfalden har minskat. Skogsmarksarealens åldersklassfördelning vittnar även om att länet har högre andel ungsogar och har ett underskott av äldre skogar. Genom miljöanpassat skogsbruk och genom skydd av de mest värdefulla skogsområdena kan den biologiska mångfalden och möjligheterna för såväl råvaruproduktion som rekreation och friluftsliv främjas.

Förädling av skogsråvara

Skogen skapar sysselsättning i länet genom anställda inom skogsbruk, trä- och papperstillverkning. Länet är bland de fyra tyngsta i landet i antalet anställda inom dessa yrken. Till varje anställd beräknas minst två personer ytterligare sysselsättas genom varor och tjänster till skogsindustrin vilket ger knappt 10 000 sysselsatta totalt. Länets skogsråvara förädlas ofta i eller i anslutning till länet och enbart i Hälsingland fanns under början av 2000-talet närmare 200 träförädlingsföretag. Hur det ser ut i dagsläget är oklart mest troligt är att denna siffra har sjunkit. Den samlade kompetensen inom trä och industri kombinerat med att det finns en relativt komplett struktur inom näringen borde innebära goda förutsättningar för tillväxt och utveckling.

Övrigt näringsliv och företagande

Gävleborg har sedan länge haft en stark basindustri och en stor offentlig sektor, basindustrin med en tydlig specialisering inom stål- och metall samt inom skogsbruk, trä och papper. Det som kännetecknar ett exportberoende län, som Gävleborg, är att omvärldsförändringar har stor betydelse för utvecklingen i länet. Det ser vi idag med såväl strukturella som konjunkturberoende förändringar inom basindustrin. Den förändringen inleddes på 90-talet och pågår fortfarande. För att konkurrera på en internationell marknad krävs såväl utveckling av nya produkter och tjänster på världsledande nivå som investeringar i ny teknik med rationaliseringar och färre anställda som följd. Och därmed färre arbetstillfällen inom basindustrin. En outsourcing från såväl basindustrin som den offentliga sektorn har inneburit en ökad marknad av underleverantörer till industrin samt en privat marknad av tjänster inom det som tidigare var den offentliga sektorns åtaganden enbart.

En världsledande basindustri men ledande forskning och utveckling, nya produkter och tjänster är givetvis en stor tillgång i länet. Antalet minskande arbetstillfällen kräver dock parallellt ett nytänkande med utveckling av nya branscher och näringar och ett mer differentierat näringsliv. Ett antal satsningar mot nya branscher pågår också sedan cirka 20 år tillbaka som nu börjar bära frukt i form av arbetstillfällen, om än fortfarande i begränsad omfattning.

Exempelvis har i Gävleborg klustersatsningar gjorts mot fiberoptik, IT, digitala medier samt geografiska informationssystem (GIS), till exempel Fiber Optic Valley och Future Position X (FPX). En faktor i sammanhanget att beakta är att de framför allt riktar sig mansdominerade branscher och på så sätt riskerar att förstärka den könsuppdelade arbetsmarknaden i länet.

Utvecklingsbara specialiseringar är exempelvis kulturella och kreativa näringar, där andelen sysselsatta idag är nästan lika hög som i riket, samt turismen.

Drygt dubbelt så många män som kvinnor är egna företagare. Bland yngre är dock skillnaden när det gäller att starta företag liten mellan könen. 64 % av de unga männen och 60 % av de unga kvinnorna kan tänka sig starta företag i framtiden, i högre utsträckning på landsbygden än i städerna.⁹

Företagandet har utvecklats mycket starkt i Gävleborg under den gångna fyra åren starkare än för landet som helhet. Under perioden jan 2010 – aug 2013 har de fyra vanligaste företagsformerna ökat med 7,9 % i Gävleborgs län, att jämföra med en ökning på 6,5 % för landet som helhet.¹⁰

Det är aktiebolagen som står för den största ökningen av företagandet i Gävleborg, en ökning som uppgår till 21,3% under perioden jan 2010 – aug 2013. Under denna period uppgår ökningen till 1 712 aktiebolag i Gävleborg, av en total ökning på 1 994 företag (de fyra vanligaste företagsformerna).

När det gäller antalet nyregistrerade aktiebolag under den gångna fyra åren är det den högsta nivån sedan 1989 och 1990. Sammantaget innebär detta att nya historiska toppnivåer för företagandet har noterats för varje månad sedan 2010, och i augusti fanns 9 761 aktiebolag och 27 133 företag totalt registrerade i Gävleborgs län. Denna starka utveckling av företagsamheten i Gävleborg kan även avläsas i länets sysselsättningsutveckling¹¹. Mellan andra kvartalet 2010 och andra kvartalet 2013 ökade antalet sysselsatta egenföretagare 15-74 år (inklusive medhjälpare i eget hushåll) med 2 700 personer, till 16 800 personer i Gävleborg. Detta innebär att andelen egna företagare av sysselsättningen totalt i länet har ökat från 10,6 % till 13,1 % under denna period.

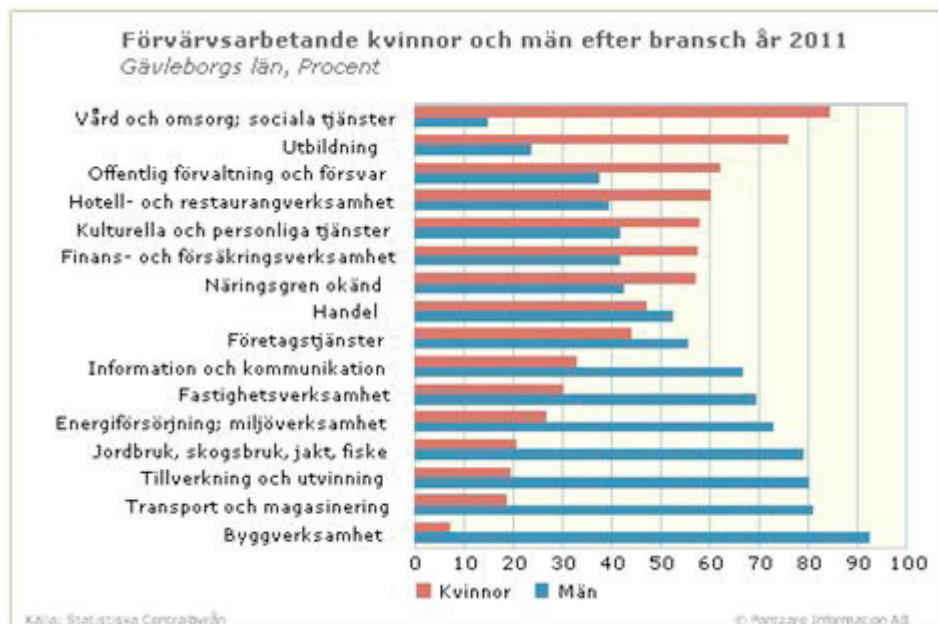
⁹Sweco: Analys av norra mellansverige

¹⁰Bolagsverket

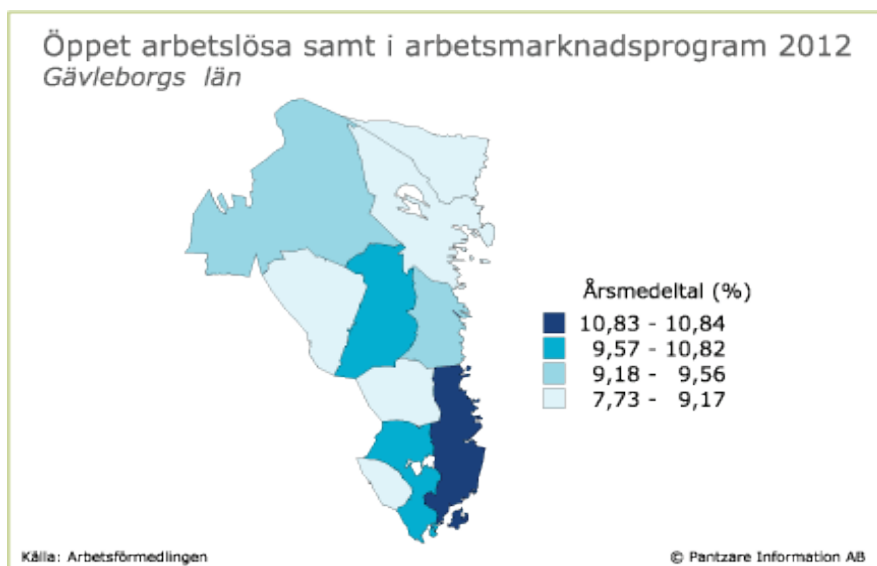
¹¹SCB/AKU

Sysselsättning och arbetsmarknad

Arbetsmarknaden i Gävleborg har historiskt sett dominerats av en stark basindustri inom stål-, massa- och pappersindustri samt offentlig sektor. Män har i stor utsträckning arbetat inom industrin medan kvinnor jobbat inom offentlig sektor, vård och omsorg eller kontor och handel. Det handlar således om en starkt könssegregerad arbetsmarknad. Risken för sårbarhet i samhället är stor med få dominerande företag.

Gävleborg står idag inför den utmaning som strukturomvandlingar innebär. De kännetecknas av att på kort sikt medföra problem med stor arbetslöshet och höga kostnader för utbildning. Arbetslösheten är den högsta i landet, med i genomsnitt 9,6 % arbetslösa 2012. Samtidigt råder det brist på arbetskraft inom flera områden, vilket är ett uttryck för att kompetensen inte matchar arbetsmarknadens behov. De arbetssökande består i huvudsak av tre grupper; unga med låg eller avbruten utbildning, äldre (55-64 år) med låg utbildningsnivå samt människor med utländsk härkomst. Kvinnor arbetar i mindre utsträckning än männen i Gävleborg.

Människors vilja att dagpendla till arbete ökar avsevärt när restiderna sjunker under 45 minuter. Villkoren för pendling ser generellt olika ut för kvinnor respektive män. Kvinnor pendlar i lägre utsträckning än män och reser över kortare avstånd. Detta kan förklaras av traditionella könsstrukturer då familjer i stor utsträckning fördelar arbetet i hemmet traditionellt. Närhet till barnomsorg, skola och annan omsorg styr valet av arbetsplats. Män har generellt högre lön än kvinnor vilket gör att män i högre utsträckning kan dra nytta av regionförstoringen och pendla över längre avstånd.*

*RG: Reg. utv. strategi

Arbetspendling inom länet

Kvinnor

Bostads-kommun	Arbetsställekommun									
	Bollnäs	Gävle	Hofors	Hudiks-vall	Ljusdal	Nordan-stig	Ockelbo	Ovan-åker	Sand-viken	Söder-hamn
Bollnäs	4 628	131	3	56	85	3	11	196	10	243
Gävle	26	18 193	47	40	7	2	104	2	1 161	96
Hofors	2	93	1 560	1	2	1	4		201	
Hudiksvall	36	166		7 313	175	161	2	1	7	99
Ljusdal	104	36		145	3 549	2		9		10
Nordanstig	3	21		421	4	1 315	1			7
Ockelbo	16	173	8				905		121	16
Ovanåker	376	31		10	1			1 920	1	30
Sandviken	11	1 375	188	1	3	1	37	2	5 721	5
Söderhamn	271	135	1	156	14		10	22	8	4 330

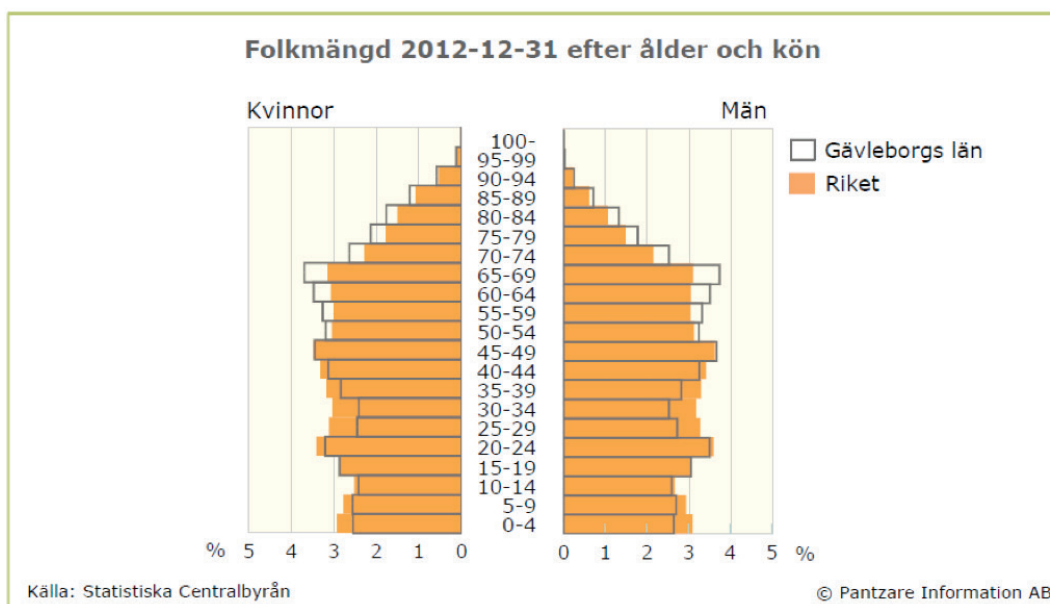
Män

Bostads-kommun	Arbetsställekommun									
	Bollnäs	Gävle	Hofors	Hudiks-vall	Ljusdal	Nordan-stig	Ockelbo	Ovan-åker	Sand-viken	Söder-hamn
Bollnäs	4 598	213	3	64	105	9	27	489	17	306
Gävle	47	18 122	103	42	31	10	106	16	2 048	130
Hofors	3	105	1 774	2	1				317	2
Hudiksvall	62	141	1	7 680	195	220	4	5	11	146
Ljusdal	130	80	2	162	3 879	5	7	18	4	36
Nordanstig	4	17		600	20	1 437	2		1	10
Ockelbo	29	293	4		2	1	864	2	252	14
Ovanåker	317	52		16	20	2	2	2 435	3	34
Sandviken	13	1 217	220	4	11	5	44	3	7 032	12
Söderhamn	301	286	4	145	28	6	18	32	27	4 679

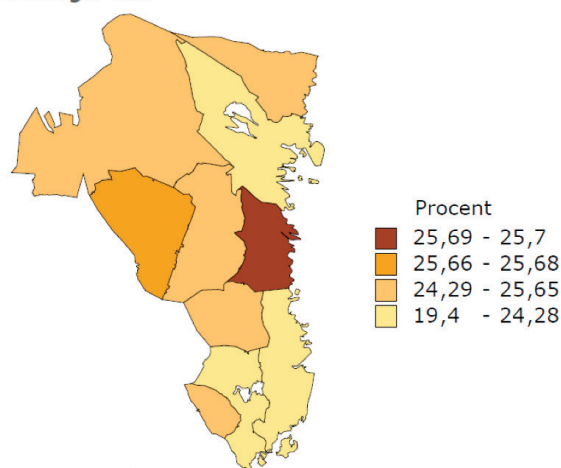
Befolkning

Länets befolkning uppgick till 276 637 personer år 2012. Antalet invånare har minskat med drygt 4% under 2000-talet. De senaste åren har det dock skett en försiktigt positiv befolkningstillväxt i länet, främst beroende på att Gävle växer.

Den demografiska utvecklingen går mot att andelen äldre invånare ökar i förhållande till yngre i arbetsför ålder. Andelen av befolkningen som är äldre än 65 år är högre än för riket som helhet, 22-23 %, medan andelen personer i åldern 20-44 år är några procentenheter lägre än i riket. Detta påverkar behovet av generationsväxling på arbetsmarknaden vilket skapar både möjligheter och utmaningar. Ett utträde på arbetsmarknaden behöver inte betyda att det skapas behov av en ersättare med samma kompetens.

Andel 65 år och äldre av befolkningen 2012 Gävleborgs län

Källa: Statistiska centralbyrån

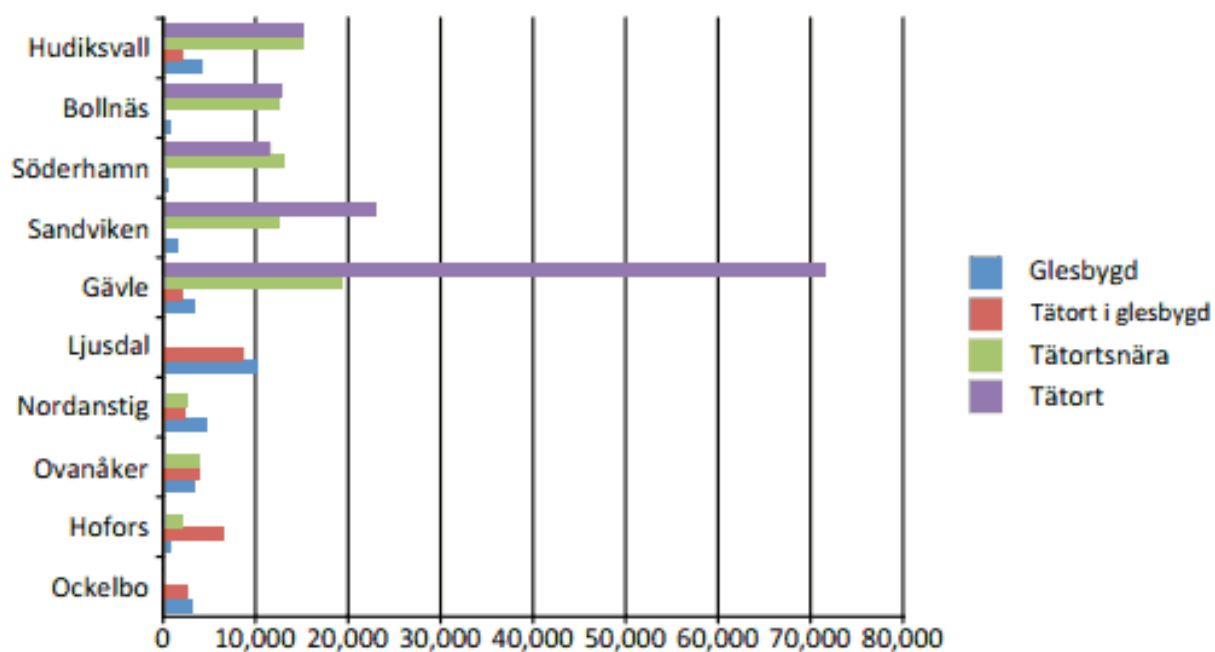
© Pantzare Information AB

Länet har en tydlig primärort, Gävle, med knappt 97 000 invånare, varav 71 000 bor i tätorten. Sandviken är näst största stad med 23 000 invånare. Befolkningen ökar i Gävle och Sandviken, men minskar i övriga kommuner trots ett visst flyttningsöverskott. Länets tio kommuner ser olika ut när det gäller fördelning av befolkningen. Ljusdal, Nordanstig, Ockelbo och Ovanåker har en relativt stor andel av befolkningen boende i glesbygd medan andelen är låg i Hofors, Bollnäs, Söderhamn och Sandviken.

När det gäller inrikes flyttningar är tendensen att de som flyttar till mindre kommuner är äldre medan de som flyttar till större kommuner är yngre. I gruppen ungdomar 18-24 år är det fler kvinnor än män som flyttar från länet.

Antal invånare i kommunerna

Källa: SCB

Glesbygd <1000 invånare

Tätort i glesbygd >1000 och < 10 000 invånare i glesbygd

Tätortsnära: 20 km till tätort 10 000 – 70 000 invånare

Tätort: tätort inom tätortsnära områden > 10 000 invånare

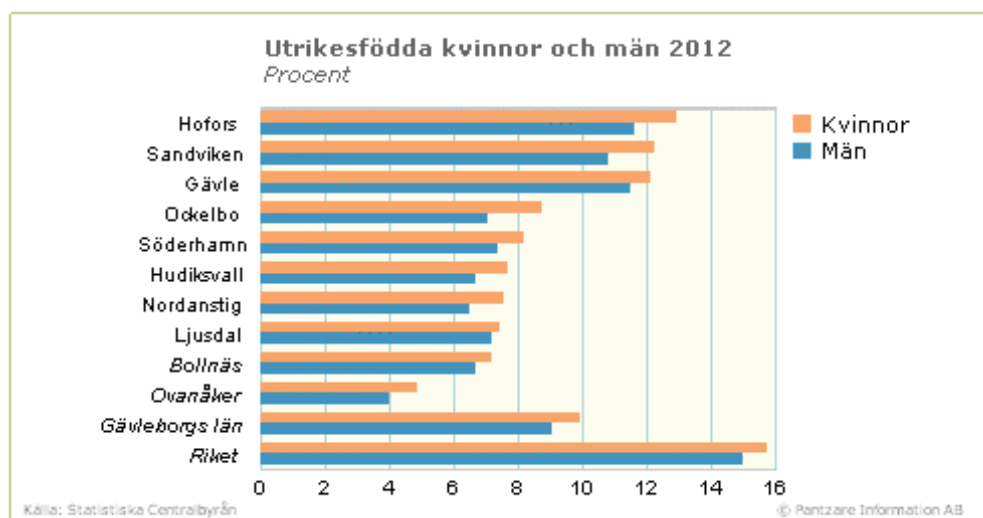

Ungdomars (18-24 år) inrikes flyttningar under 2012 efter kön

Kommun/ Region	Inrikes inflyttade		Inrikes utflyttade		Flyttningsnetto	
	Kv	M	Kv	M	Kv	M
Bollnäs	138	112	184	148	-46	-36
Gävle	691	570	727	522	-36	48
Hofors	58	42	71	64	-13	-22
Hudiksvall	165	171	267	226	-102	-55
Ljusdal	79	51	123	97	-44	-46
Nordanstig	62	42	79	66	-17	-24
Ockelbo	36	29	53	41	-17	-12
Ovanåker	54	33	94	55	-40	-22
Sandviken	199	161	253	198	-54	-37
Söderhamn	123	91	171	146	-48	-55
Gävleborgs län	1 004	865	1 421	1 126	-417	-261

Källa: Statistiska centralbyrån

Under de senaste åren har kommunerna tagit emot ett stort antal flyktingar och invandrare. Andelen utrikes födda uppgick 2012 till 9,6 %, de flesta bor i Gävle, Sandviken och Hofors. När det gäller utrikes födda invandrare kom under 2012 de flesta från Afrikas horn Syrien och Afghanistan.

Utbildning

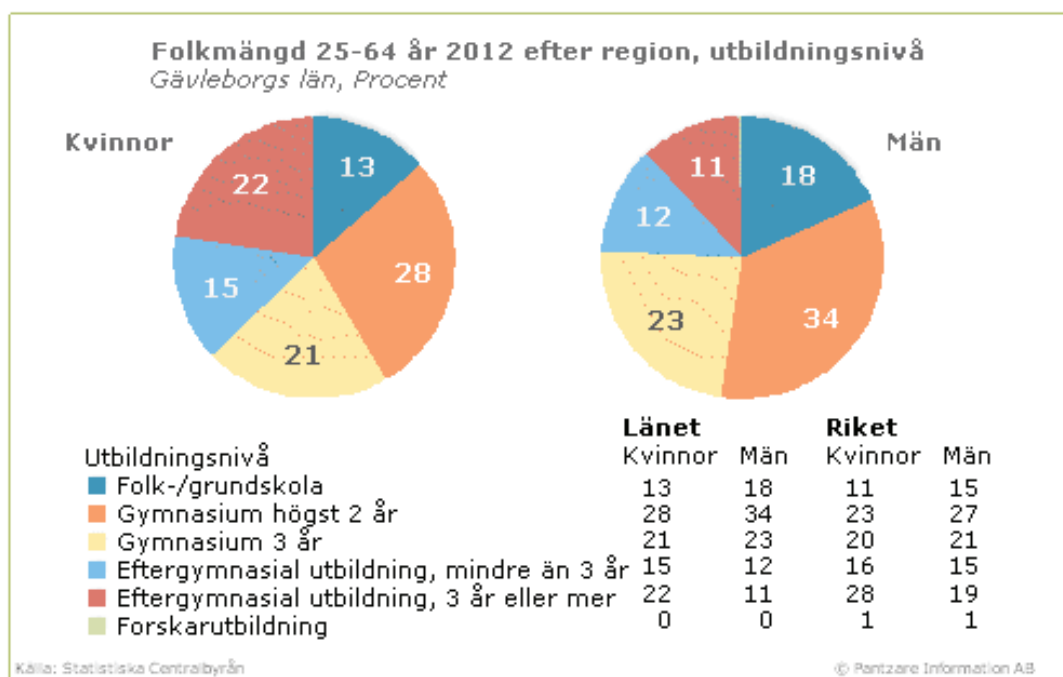
Den generella utbildningsnivån i Gävleborg är låg, länet har landets lägsta andel personer med minst treårig eftergymnasial utbildning. Kvinnor har i högre grad än männen eftergymnasial utbildning. Då arbetsmarknaden i Gävleborg traditionellt har dominerats av en stark basindustri har behovet av arbetskraft till stor del kunnat tillgodoses bland dem som hade grundskola, tvåårigt gymnasium eller annan kortare yrkesutbildning. Detta kan ha bidragit till att färre valt högre utbildning än nationellt. låg traditionellt.¹²

I landet som helhet har andelen eftergymnasialt utbildade nästan fördubblats de senaste 20 åren. I Gävleborg har utvecklingen inte varit lika stark, men befolkningens utbildningsnivå stiger kontinuerligt. Resultatet har blivit stora skillnader i utbildningsnivå mellan yngre och äldre generationer.

Länets högskola, Högskolan i Gävle, har cirka 14 700 studenter och erbjuder ett 50-tal utbildningsprogram och påbyggnadsutbildningar. Idag går 46 % av kvinnorna och 33 % av männen vidare till högskolestudier inom tre år. Motsvarande siffror för riket är 49,5 % av kvinnorna och 38,3 % av männen.

Högskolan i Gävle är idag ett av Sveriges ledande lärosäten när det gäller distansutbildning, vilket gör att studenter kan bo på hemorten och ändå bedriva akademiska studier.

¹² RUS Region Gävleborg

Folkhälsa

Mått på folkhälsan kan mätas med de vedertagna begreppen ohälsotal, hushåll med ekonomiskt bistånd samt utanförskap. Ohälsotalet är ett mått på frånvarodagar som ersätts med sjukförsäkring under ett år. I Gävleborg uppgår ohälsotalet till 30 jämfört med 27 för riket. Kvinnor hade omkring fem fler ohälsodagar än männen. Antal hushåll med ekonomiskt bistånd per 1000 invånare uppgår till 30 i Gävleborg, jämfört med 22 för riket. Av alla län i riket har Gävleborg det högsta utanförskapet, dvs. människor som är beroende av sjuk- och aktivitetsersättning, a-kassa, sjukpenning, arbetsmarknadsåtgärder eller ekonomiskt bistånd. Den relativt stora ohälsan kan sannolikt förklaras av förutsättningarna på arbetsmarknaden och den höga arbetslöshet som råder.

Infrastruktur och IT

Tillgången till bredband och internet är idag en självklar del av ett tillgängligt samhälle. De kopparnät som finns idag motsvarar inte dessa krav. Regeringens mål är att 90 % av alla hushåll och företag bör ha tillgång till bredband om minst 100 Mbit/s år 2020. I Gävleborg har 41 % av hushållen och 30,5 % av företagen tillgång till 100 Mbit/s. Det råder stor skillnad mellan olika kommuner liksom mellan tätbebyggda och glesbebyggda områden inom respektive kommun. I de glesbebyggda områdena i Gävleborg har endast 4,3 % av befolkningen tillgång till 100 Mbit/s.

Energiförbrukning och produktion

I Gävleborg förbrukas dubbelt så mycket energi per invånare som landet i helhet. Orsaken till detta finns i ett energiintensivt näringsliv, men eftersom vår tillgång på skogsråvara bidrar till en hög andel förnybar energi, blir resultatet att länets växthusgasutsläpp ligger på riksgenomsnittet. Det är dock viktigt att uttaget av skogsråvara sker på ett sådant sätt att skogarnas biologiska mångfald inte utarmas.

Det kommer att krävas stora investeringar för att sänka energiförbrukningen. Nya energisystem och logistikkedjor kommer att krävas av industritäta regioner som Gävleborg. Gävleborg har goda möjligheter att öka uttaget av biomassa, goda vindförhållanden och goda möjligheter att öka produktionen av solenergi.¹³

¹³Region Gävleborg: Nya möjligheter, Regional utvecklingsstrategi för Gävleborg 2013-2020

Offentlig och kommersiell service

Tillgängligheten till lokala serviceställen är nödvändig för att landsbygden ska kunna fortleva och utvecklas. I takt med att befolkningen minskar ökar också nedläggningen av offentlig och kommersiell service på landsbygden. Tillgången till livsmedelsbutiker i länet är bäst i Gävle och Sandvikens kommuner, där omkring 94 % av kommuninvånarna har tillgång till en mataffär inom fem minuters bilväg.

Men skillnaderna är stora inom länet. I Ovanåker och Ljusdal har omkring 5 % mellan 10-30 minuter till mataffär och i Ockelbo så många som 17 %. När det gäller avstånd till primärvården har 6,4 % av kommuninvånarna i Hudiksvall mer än 30 minuters bilkörning till närmaste vårdcentral. I Nordanstig har 41,6 % av mer än 30 minuters restid till vårdcentralen.

Avstånd till närmaste livsmedelsbutik 2012

Kommun/Region	Befolkning	Andel (%) per avståndsklass			
		mindre än 5 min	5-10 min	10-30 min	mer än 30 min
Bollnäs	26 193	82,0	15,0	3,0	0,0
Gävle	95 428	93,8	4,5	1,7	0,0
Hofors	9 578	88,8	10,0	1,2	0,0
Hudiksvall	36 784	86,3	10,4	3,3	0,0
Ljusdal	18 974	80,4	14,1	5,5	0,0
Nordanstig	9 533	79,7	18,2	2,1	0,0
Ockelbo	5 907	68,3	14,6	17,0	0,0
Ovanåker	11 404	84,5	10,8	4,7	0,0
Sandviken	36 995	93,6	5,7	0,7	0,0
Söderhamn	25 334	87,6	11,4	0,9	0,0
Gävleborgs län	276 130	88,6	8,9	2,5	0,0
Riket	9 470 368	91,2	7,2	1,6	0,0

Källa: Tillväxtanalys

SWOT-analys

för Havs- och fiskerifonden 2014-2020

Tiden för arbetet med framtagandet av analysen var starkt begränsad och var förlagd till den period yrkesfisket har sin viktigaste fångstperiod, varför formellt samråd inte kunnat genomföras. Styrkor, svagheter, möjligheter och hot är ändå väl kända i länet.

Länsstyrelsen delade upp analyserna för fiskesektorn i följande områden:

- Fångstsektorn
- Vattenbruksnäringen
- Marknadsföring och beredning
- Fisketuristiskt företagande
- Åtgärder för att skapa hållbara fiskemöjligheter.

De mer generella styrkorna för fiskesektorn i länet är att det finns företagare med hög kompetens, närhet till fisk, ett uthålligt och hållbart fiske samt närhet till landningshamnar. Produkter efterfrågas då utvecklingen för närproducerad mat är stark.

Till svagheter räknas den höga medelåldern bland yrkesfiskarna och den låga nyrekryteringen av yngre yrkesfiskare. Vissa vintrar är ishindren betydande och tillgången till allsidig beredningsindustri svag.

Hoten finns i form av miljögifter, ökade energipriser och höga investeringskostnader för nya fiskare, salskador, miljöstörningar till exempel oljeutsläpp samt ytterligare regleringar och mer omfattande byråkrati för det småskaliga fisket.

Möjligheter till en lönsam framtid för fisket i länet finns eftersom den redan idag är inriktad på det hållbara, kustnära småskaliga fisket. Det behövs satsningar på miljöcertifiering för att belägga den styrkan. Arbetet med att ta fram selektiva salsäkra fiskeredskap är även avgörande för det framtida hållbara fisket i Gävleborgs län.

SWOT-analys

samt behov och utmaningar

Följande analys görs med utgångspunkt i beskrivningen tidigare avsnitt och samlade synpunkter vid partnerskapsmötet den 18 juni.

Länsstyrelsen har valt att dela in analysen utifrån de sex prioriterade områdena, enligt landsbygdsprogrammets kommande struktur, där varje område ges en samlad beskrivning av dess styrkor, svagheter, möjligheter respektive hot. Vi kopplar också våra slutsatser avseende länets behov och utmaningar till unionsprioriteringarna och de aktuella styrkor, svagheter, möjligheter och hot som vi kunnat identifiera för varje prioriterat område i syfte att nå det övergripande EU 2020-målet om en smart och hållbar tillväxt för alla och konstaterar att en attraktiv och livskraftig landsbygd är en grundförutsättning för hela Gävleborgs läns utveckling.

UNIONSPRIORITERING 1

Kunskapsöverföring och innovation

- a. Främja innovation och kunskapsbas i landsbygdsområden.
- b. Stärka banden mellan jord- och skogsbruk samt forskning & innovation
- c. Främja livslångt lärande och yrkesutbildningar inom jord- och skogsbruk

SWOT

STYRKOR

*Skogen som ekonomisk motor
och naturtillgång*

Hög kvalitet på timmer

Högskolan

Ett starkt kulturarv

Intresse för närodlat

SVAGHETER

Låg utbildningsnivå

*Innovationssystem behöver
anpassas och utvecklas för
företagandet i lantbruks-
och skogs- och
förädlingssektorn.*

MÖJLIGHETER

*Entreprenörskap
innovationsmöjligheter:*

*Utveckla miljösmarta
lösningar*

*Utveckling av kulturella och
kreativa näringar*

*Utvecklat landsbygdsföretagande
genom ökad kunskap, baserad
på kvalitet, nya grödor, bioenergi,
förädling av skogsprodukter,
komplement till små och
medelstora företag*

Högkvalitativ skogsråvara

HOT

*Generationsväxlingen
fungerar inte - kompetensbrist,
fel kompetens*

*Låg utbildning/lågt
nyföretagande inom lantbruket
och skogsbruket*

Behovsanalys och utmaningar

Gävleborg är fortfarande ett län med stark förankring i material- och skogsteknik. Både järn- och skogsindustrin har historiskt sysselsatt många. Det är ändå i de små och medelstora företagen som de flesta verksamma och anställda finns. De stora industrierna har forskning och utveckling som de små och diversifierade, bland annat lantbruk, inte har. Det innovationssystem som kartlagts i Innovationsstrategin bör utvecklas, till exempel kan det behövas flera/anpassade kreativa miljöer för innovation. Det behövs ”tankställen” för både företagare och högskola för att fånga in och systematiskt samla, katalogisera, värdera och sprida idéer. Idag kan en utmaning vara att utveckla de traditionella näringarna.

Hur kan till exempel kulturarvet bidra till lärande, till kreativitet och till innovativa lösningar? Hur kan skogen tas tillvara och förädlas på ett hållbart sätt? Gävleborgs län är mycket rikt på skog och det är en nödvändighet att länet förädlar skogsråvara på ett hållbart sätt för att öka lönsamheten och minska klimatpåverkan. Ökad förädling ger också ökad sysselsättning. Detta arbete ska ske tillsammans med satsningen Skogsriket.

Det finns skäl att subventionera en övergripande innovationsrådgivning. Deltagardriven forskning/utveckling är ett förhållningssätt till rådgivningsverksamhet som ger snabba resultat och kan bidra till nya inriktningar inom områdets forskning. Jordbruksproduktion är en synnerligen blandad verksamhet där mängder av faktorer påverkar resultatet. Det finns stora vinster, både för lantbruket och forskningen, att samverka på detta sätt. Utbildningsnivån i Gävleborg är låg samtidigt som det finns stor kompetens inom olika områden. Denna kompetens ska omvandlas till yrkesutbildningar genom bland annat Yrkeshögskolan.

En positiv tendens är att företagandet har utvecklats starkt i Gävleborg under de senaste fyra åren.

UNIONSPRIORITERING 2

Öka konkurrenskraften och förbättra jordbruksföretagens möjligheter att överleva.

- a. Underlätta omstrukturering av jordbruk som ställs inför större strukturproblem.
- b. Underlätta generationsskiften inom jordbrukssektorn

SWOT

STYRKOR

Intresse & kunskap för biogas
Vallbaserad jordbruksproduktion
Infrastruktur – närhet mellan stad och land
Kombinationen jord- och skogsbruk ger två ben att stå på

SVAGHETER

Dålig lönsamhet, krångliga regler
Avsaknad av kapital i jordbruket, låga markpriser
Kombinationen jord- och skogsbruk ger två ben att stå på och kan komplettera varandra

MÖJLIGHETER

Förädling av råvaror
Ta tillvara intresset för mat, lokalproducerat, miljösmart mat
Satsa på nya grödor t ex grönsaker
Utvecklad jordbruksproduktion, kvalitet, nya grödor, bioenergi, komplement till små och medelstora företag
Stärka befintliga jordbruk
Turism med dragare
Låga markpriser

HOT

Generationsväxlingen fungerar inte - kompetensbrist, fel kompetens
Generationsväxlingen inom skogsbruket sker för sent och oplanerat
Billig utländsk mat konkurrerar

Behovsanalys och utmaningar

Stärkt primärproduktion och ökad förädling

En säker, trygg och frisk livsmedelsproduktion blir allt viktigare för många kundgrupper. Trots internationella smittor har Gävleborgs läge skonat oss från alltför kostsamma angrepp även om de förekommer. Detta gäller både vår växtodling där färre besvärliga ogräs och växtskadegörare trivs i våra trakter liksom olika smittor och skadegörare på våra husdjur. Vallodlingen borgar för långsiktigt hållbar växtodling. Energirika skördar förädlas på ett naturligt sätt av idisslare till högvärdigt animaliskt protein i form av mejeriprodukter och kött. Det hela handlar om ekosystemtjänsterna som finns för människors överlevnad. Fotosyntes och idisslare. Dessa system ska bevaras, utvecklas och förädlas.

För att säkra nuvarande producenter i länet och öka de areella näringarnas attraktivitet krävs insatser för att öka tillgången på riskkapital för framtida investeringar, öka kompetensen och innovationsinnehållet i produktionen samt att stärka deras ställning i livsmedelskedjan. Gävleborg har tillsammans med alla produkter skogen ger i form av bär, svamp och vilt en mycket stor potential att utvecklas som en gastronomisk region inom satsningen Sverige – det nya Matlandet. Lokal mat ger jobb lokalt. Ett levande livskraftigt lantbruk i en trakt ökar områdets attraktivitet. Genom närheten mellan stad och land kan detta ge möjlighet att erbjuda "lantlivsupplevelser" för boende i städer och tätorter.

Nya idéer kring lantbruksföretagandet behövs. Med tanke på hur antalet lantbruksföretag och arealer ser ut kan det finnas utrymme för mindre mer arbetsintensiva företag. Möjligen kan det intressera en ny generation lantbrukare från andra familjer än de som nu är aktiva. Generations-/ägarskifte är en stor utmaning. Finansieringen i samband med generations-/ägarskiftet är ett stort problem idag. Det behövs goda och konkreta exempel av olika typer av övertagande. Även den sociala situationen för lantbruksföretagaren behöver förbättras för att locka ny generation lantbrukare som kan leva ett mera jämställt familjeliv. Fler sysselsatta inom primärproduktionen ger fler relationer i konsumentleden, något som i sin tur kan leda till mer köptrogenhet. Gävleborgs län kommer inte att kunna producera de billigaste livsmedlen men vi kan producera ett premiumsortiment som ger konsumenten mer än en tillfällig mättnadskänsla.

UNIONSPRIORITERING 3

Främja organisationsav livsmedelskedjan och riskhanteringen

- a. Integrera primärproducenter i livsmedelskedjan på ett bättre sätt
- b. Stödja riskhantering inom jordbruket

SWOT

STYRKOR

*Kvalitet i livsmedels-
produktionen*

*Intresse för matkultur
och lokalproducerat*

SVAGHETER

*Billig utländsk mat
konkurrerar*

*Regler kring offentlig
upphandling missgynnar
landsbygden o tjänster, service*

*Traditionellt jordbruk
med få specialgrödor*

MÖJLIGHETER

Förädling av råvaror

*Ta tillvara intresset för mat,
lokalproducerat, miljösmart mat*

*Stärka kvalitetstänket och innova-
tionskraften hos producenter*

*Samverkan mellan mat-
producenter och besöksnäringen*

*Offentlig upphandling som under-
lättar för lokala producenter*

*Satsa på nya grödor i det traditio-
nella jordbruket t ex grönsaker*

*Nya mattraditioner från nya
svenskar skapar marknad för nya
produkter*

HOT

Minskad djurhållning

Avfolkning

Brist på riskkapital

*Billig utländsk mat
konkurrerar*

Behovsanalys och utmaningar

Förädlade livsmedel för alla

Det finns mycket att göra när det gäller förståelse mellan konsumentval och de klimat- och miljöeffekter valet genererar. Det är delvis ett pedagogiskt problem. Inom landsbygdsprogrammets arbetsområden ska de konsumtionsmönster som gynnar biologisk mångfald och minskar negativ klimatpåverkan lyftas fram. Gävleborgs län har även ett behov av att öka produktionen av nöt- och lammkött för att öka brukandet av våra betesmarker. Med vår betes- och vallfoderbaserade produktion uppnås miljökvalitetsmålet rikt odlingslandskap samtidigt som koldioxid binds i vallodlingen. Konsumtionen av kött ska inte öka totalt, den ska troligen helst minska. Självförsörjningen för nötkött ligger nu under 50 % samtidigt som svenskarna äter mer kött än någonsin. En ökad produktion av livsmedel i länet genererar inte bara fler arbetstillfällen. Det är även större möjlighet att koppla samman konsumenter och producenter. Denna koppling kan vara mycket viktig för framtidens livsmedelsproduktion och utveckling.

Den befolkningsökning som sker i länet har uppnåtts med hjälp av invandring. Dessa invandrare har med sig olika mattraditioner som delvis kan utvecklas i vårt län med våra råvaror. Det handlar ofta om mer vegetarisk kost. Med en större produktion av livsmedel i länet kommer arbetstillfällena att bli fler liksom de olika inriktningarna av lagade produkter.

Tidigare utvecklingsprojekt har arbetat under devisen All världens mat med lokala produkter. Den senaste, starka mattrenden är *Mash it Up*, där smaker och mat från olika delar av världen blandas, något som har stor möjlighet att utvecklas i länet.

UNIONSPRIORITERING 4

Återställa, bevara och främja ekosystem

- a. Återställa och bevara biologisk mångfald
- b. Förbättra vattenförvaltningen
- c. Förbättra markskötsel

SWOT

STYRKOR

Vallbaserad produktion

*Många landskapstyper,
rik natur- och kulturmiljö,
biologisk mångfald,
lantbruk, fäbodan,
skogen*

SVAGHETER

*Minskad hävd och
utnyttjande av mark*

MÖJLIGHETER

*Utveckla natur- och
kulturturismen*

*Ta tillvara orörd natur,
obefolkade områden*

Fisketurism

*En större andel betesdjur på
naturbetesmark istället för
åkermark*

HOT

Minskad djurhållning

Nedläggning av lantbruk

Igenväxning

*Ökad efterfrågan på skogs-
råvara kan minska den
biologiska mångfalden*

Behovsanalys och utmaningar

Rikt odlingslandskap

Hot om förlust av den biologiska mångfalden som är kopplat till odlingslandskapet är överhängande. Igenväxning och beskogning av mindre rationella odlingsområden sker snabbt. Lantbrukare i länet använder förhållandevis stor andel av vallarealen till bete. Dessa arealer kan användas till grödor för avsalu alternativt energiproduktion samtidigt som den biologiska mångfalden kan öka om betesdjuren flyttas till andra betesmarker. Historiskt har Gävleborg inte haft mycket naturbetesmarker. Korna har istället gått på skogen och betat. Idag är förhållandena andra. Det finns färre betesdjur, fler rovdjur i skogen samtidigt som det finns obrukad mark. Länet har en stor utmaning att få fram ekonomiskt bärkraftiga lantbruksföretag för att säkra långsiktig växtodlings- och djurproduktion till alla marktyper. Det kan bland annat ske genom restaurering av obrukad mark och genom en tydlig efterfrågan på produkter som markerna kan generera. Rovdjursförvaltningen har här en särskilt utmaning angående rovdjurs och tamdjurs samexistens.

Ett gott exempel på hur landskapets värden kan restaureras är Sässmanområdet i Ovanåkers kommun, där markägare och djurägare samverkar så att ett större område har öppnats upp och hävdas. På så vis har landskapets värden förstärkts och blivit en tillgång för kommuninvånarna. Restaureringsinsatser samt långsiktiga hävdprojekt är särskilt viktiga i områden som drabbats av översvämningsmygg. Liknande projekt är möjligt och eftersträvasvärt på älvängarna kring Dalälven, där myggförekomsten är problematisk. Älvlandskapet kring Dalälven lockar redan idag många fisketurister. Genom att öka hävd och bete av älv- och strandängarna och dessutom marknadsföra kött från betesdjuren skapas mervärden för både producenter och konsumenter.

UNIONSPRIORITERING 5

Främja resurseffektivitet och stödja övergången till en koldioxidsnål och klimattålig ekonomi

- a. Effektivisera vattenanvändning inom jordbruket
- b. Effektivisera energianvändning inom jordbruket vid livsmedelsbearbetning
- c. Främja tillgång och användning av förnybara energikällor, biprodukter, avfall, rester och andra avfall som inte är avsedda till livsmedel.
- d. Minska jordbrukens utsläpp av dikväveoxid och metan
- e. Främja koldioxidbindning inom jord- och skogsbruk

SWOT

STYRKOR

Skogen och högkvalitativ skogsråvara

Intresse o kunskap för biogas

Tillgång till råvaror för biogas från skog och vall

Tillgång till träråvara att bygga av

Energiproduktion

Infrastruktur - närhet mellan stad och land, nära Arlanda/Mälardalen

Högskolan

SVAGHETER

Traditionellt jordbruk med få specialgrödor

Erfarenheter från innevarande programperiod visar på lågt intresse för energieffektivisering i jordbruket

Intresse för skogsbränsleaska som resurs är lågt

MÖJLIGHETER

Utveckla miljösmarta lösningar

Utnyttja skogen – energi, miljöteknik, bevarad biologisk mångfald

*Biogasproduktion och annan satsning på minskning av CO²-utsläpp
Ökande intresse för energieffektivisering i jordbruket*

Byggteknik i trä

Ersätta t.ex. betong och stål med trä vid byggande

Nyttja skogsbränsleaska som produkt istället för avfall

Energieffektivisering för boende och företagare på landsbygden.

HOT

Uteblivna satsningar på energiomställning och åtgärder mot klimatförändringar

Ensidig satsning på ekonomisk tillväxt istället för hållbar utveckling

Riskkapitalbrister

Timmer av sämre kvalitet och sämre hållfasthet är billigare.

Behovsanalys och utmaningar

Jordbruket har hittills varit sparsamt intresserade av energieffektivisering i olika produktionsgrenar. Här finns det mycket att förbättra. Samtidigt har det funnits intresse för produktion av alternativ energi men olika faktorer har påverkat prisbilden och investeringar har uteblivit. Totalt sett upplevs dessa inriktningar som nya och utvecklade när det gäller produktion på åkermark. Potential finns i länet eftersom mer än 23 % av vallarealen används som betesvall. Om dessa betesdjur istället betade annan mark är åker kommer arealer att frigöras för ett- och fleråriga energigrödor samtidigt som den biologiska mångfalden ökas. När åkermarken behövs för foder- och livsmedelsproduktion kan den direkt läggas om för detta. Det finns forskning på Högskolan i Gävle att hitta optimeringar för olika typer av rötsubstrat i biogastillverkningen. Svensk biogasproduktion har utnyttjat stallgödsel som rötsubstrat i djurintensiva områden. I Gävleborg finns inte för mycket stallgödsel, bara väldigt mycket grönmassa. Metoder och processer ska därför utvecklas passande våra förutsättningar. Innovativa lösningar för energieffektiviseringar och minskade koldioxidsutsläpp på landsbygden bör stödjas.

Skog täcker en betydande del av länets yta. Gävleborgare använder dubbelt så mycket energi från skogen jämfört med medelsvensken. Kombinationen jord- och skogsbruk är utbredd i länet. Företag med tillverkning av träbränsle är ett praktiskt och smart sätt att diversifiera och trygga företagandet inom areella näringar.

Även om skogen går att elda så är kvalitetsvirkesproduktionen det primära i bondeskogsbruket. Om fler väljer att bygga i trä kommer stora mängder koldioxid att bindas för lång tid samtidigt som utsläppen av koldioxid från betongindustrin kan minska. Detta gäller både för bebyggelse på landsbygden och i tätorter. En inriktning att producera golv, väggar och tak med identitet kan öka intresset bland fastighetsägare. Det handlar om design och ytbehandlingar. I länet finns även företag som tillverkar isolering av trä. Skogsbränsleask är en utnyttjad resurs. Fler och fler rena skogsbränslepannor finns och avfallet från dessa pannor kan återföras till skogen. En utmaning är att skapa intresse för produkten så att intresserade entreprenörer som finns kan utveckla sin verksamhet.

Stora takytor finns på exempelvis lantbrukets ekonomibyggnader. Takytor kan användas för solceller. Elenergin kan användas i exempelvis lantbrukets produktion eller inom annat företagande på landsbygden. Särskilt företag med mjölkproduktion har behov av el året runt för mjölkning och för varmvatten att diska mjölkanläggningen med. System att lagra alternativt sälja överskottsel behöver utvecklas.

Länet har några större mycket energikrävande industrier men även mindre fabriker och bagerier med stora mängder spillvärme som skulle kunna tas tillvara bland annat i växthusodling. Clean Production Center i Hofors är ett exempel på ett företag som försöker hitta system för detta.

UNIONSPRIORITERING 6

Främja social inkludering genom fattigdomsbekämpning och ekonomisk utveckling

- a. Främja diversifiering och skapande av nya småföretag och arbetsställen
- b. Främja lokal utveckling på landsbygden
- c. Öka tillgången till, användningen av och kvaliteten på informations- och kommunikationsteknik

SWOT

STYRKOR

Kusten och naturtillgångarna
Rikt kulturliv
Traditionsstarka varumärken
Världsarvet Hälsingegårdar
Identitet, stolthet över den egna regionen
Attraktivt landskap: Många landskapstyper, rik natur- och kulturmiljö, biologisk mångfald, lantbruk, fäbodrar, skogen
Engagerade aktörer, eldsjälar
Ett starkt kultur- och föreningsliv
Kombinationen jordbruk och skogsbruk ger två ben att stå på.

SVAGHETER

Långa avstånd, gleshet
Brister i service o infrastruktur
Minskad service på landsbygden
Brist på samverkan o samordning
Industribaserad välfärd
Låg utbildningsnivå
Hög arbetslöshet, fel kompetens
Bristande integration
Höga ohälsotal
Utflyttning – demografiska utvecklingen
Landsbygdsboende upplever sig icke-prioriterade

MÖJLIGHETER

Utveckla fler resmål
Utveckling av besöksnäringen
Erbjuda attraktivt boende i öppna landskap samt attraktiv fritidsmiljö
Marknadsföring och utveckling av natur- o kulturturismen.
Ta tillvara orörd natur, obefolkade områden
Idrottsturism – samverka mellan anläggningarna och lokalt näringsliv.
Ökad samverkan, samordna lokalt, föreningar, organisationer, företag
Ökat lokalt inflytande
Integration som resurs
Förbättrad folkhälsa genom aktivt folkhälsoarbete
Kultur och kreativa näringar
Utveckling av socialt företagande för välfärd, omsorg och service på landsbygd.

HOT

Infrastruktur – byggs inte ut i rätt takt
Utebliven satsning på bredband
Höga ohälsotal
Nedläggning av tillverkningsindustrin – minskad sysselsättning
Avfolkning, ungdomarna försvinner, den demografiska utvecklingen fortsätter
Nedläggning av offentlig och kommersiell service
Centraliseringstakten ökar, landsbygden dräneras
Svårigheter att rekrytera yngre personer och personer med rätt kompetens till styrelser.

Behovsanalys och utmaningar

Läget när det gäller folkhälsa, utanförskap och samsättning är allvarligt i Gävleborgs län och åtgärder för att förbättra detta är avgörande inför framtiden. Ett sätt att vända utvecklingen kan vara att ta tillvara de resurser som landskapet erbjuder. Utveckling av bredband samt social och kommersiell service är viktigt för att motverka utanförskap och ta vara på och trygga den lokala samverkan.

Natur och kultur

Gävleborg har stora tillgångar i form av kulturlandskapet med skogen, älvdalarnas öppna landskap, kusten och sjöarna. Med dessa miljöer som utgångspunkt finns goda möjligheter att utveckla turism av hög kvalitet.

Skogen ger möjligheter till plats för rekreation och avkoppling, men också till upplevelser. Exempel på sådana kan vara att besöka fåbodar, se och uppleva vilda djur eller färdas korta eller längre turer till fots eller kanske till häst. Längs kusten finns möjlighet att ta sig fram med kanot och de många fiskelägena och kapellen är väl värda besök. Det nya Världsarvet Hälsingegårdar har stor potential att locka turister, såväl nationellt som internationellt, något som kräver utvecklingsinsatser för att hantera bl.a. logistik, marknadsföring och boende. Samverkan mellan aktörer, organisationer och myndigheter blir viktigt.

Genom samarbete kan man nå synergieffekter, t.ex. genom att låta lokal mat bli en del av upplevelsen vid anläggningar som erbjuder natur- och kulturaktiviteter. Det är också viktigt att ta tillvara landskapets värden för boende i länet och för potentiella inflyttare. För att locka såväl boende och besökare krävs ett levande jordbruk med betesdjur så att landskapet hålls hävdat och attraktivt. En viktig utmaning blir att hitta sätt att stärka samverkan, marknadsföring av länet och skapa nya turismaktiviteter i ett öppet landskap. Samverkan mellan olika aktörer är särskilt viktig för utveckling av turismen. Det är en förutsättning för att kunna erbjuda pakerade upplevelser och produkter.

Bredband och social och kommersiell service

Bredbandsutbyggnaden är av mycket stor betydelse för landsbygdens invånare för företagare, för service, kompetensförsörjning och för en effektiv och högkvalitativ äldrevård. Behovet av robust bredband ökar med ökad gleshet. Det gäller både för konsumenter, boende och för företagare inom tjänste- och tillverkningsföretag. Samhället går mot en ökad digitalisering och fler servicetjänster utvecklas digitalt. Det handlar inte enbart om service via nätet - med tillgång till fiber kan även internetbaserad tjänsteproduktion kan etableras oberoende närhet till samarbetspartners. Det nationella målet i Digitala Agendan är att Sverige ska ha ett bredband i särklass och vara bäst i världen på att använda digitaliseringens möjligheter. Ett bredband med god kapacitet är även viktigt för att boende på landsbygden ska kunna ta del av det ökade antalet e-tjänster som exempelvis myndigheter erbjuder.

En god tillgång till kommersiell och offentlig service är viktig för en levande landsbygd. Det ska finnas förutsättningar för människor och företag att bo och verka var de vill i länet och de ska erbjudas god servicenivå inom rimliga avstånd. Landsbygdsbefolkningen, både de unga och de äldre ställer krav på en väl fungerande välfärd med en fungerande service. Besöksnäringen är en viktig faktor för landsbygdens tillväxt. För en utveckling krävs det god tillgång till kommersiell service. Den minskande befolkningen på landsbygden försvårar möjligheten att upprätthålla en god kommersiell och offentlig service i länet. Insatser behövs för att bryta den negativa trenden. Samverkan sker idag med anslag 1:1 för regional tillväxt.

Lokal samverkan

Starkt kopplat till landsbygdens kollektiva nyttigheter och livskvalitet är de anläggningar som finns för detta så som samlingslokaler och idrottslokaler. Idag finns ett stort behov av att hitta nya lösningar på hur dessa ska ägas, drivas, underhållas, energieffektiviseras och finansieras i takt med att de ofta läggs över som föreningarnas ansvar i takt med att föreningarnas stödfinansiering dras ned. Att satsa på idrottsturism kan vara en del – dvs. få fler att tillfälligt använda och betala för anläggningarna, men man bör även söka andra lösningar.

Många föreningar har idag svårt att rekrytera till styrelser och ansvarsposter. En satsning för att få fler unga involverade i och ansvariga för viktiga åldersöverskridande samhällsfunktioner i sitt lokalsamhälle så är chansen också större att de väljer att stanna kvar eller senare återvända till landsbygden. Behovet är stort av ålders- och kulturöverskridande samarbete och aktivt deltagande från bygdens befolkning oavsett om det gäller urinvånare, nyinflyttade eller fritidsboende. I takt med att flyktingmottagandet ökar i vårt område så ökar också behovet av att hantera det på ett smart och lokalt förankrat sätt för att få positiv utveckling som effekt. Den som är stolt över sitt lokalsamhälle, har ett relevant nätverk av kontakter och kunskap och erfarenhet av att driva verksamhet framåt har också större möjligheter att försörja sig på landsbygden i framtiden.

Beskrivning av partnerskap och samarbete med RF

Partnerskapet för genomförande av landsbygds och havs och fiskeriprogrammet för Gävleborgs län bildades formellt den 11 oktober. Inblandade aktörer har dock medverkat tidigare i processen med framtagande av SWOT-analys genom medverkan i workshop och genom att ha haft möjlighet att lämna remissynpunkter. Vid mötet den 11 oktober diskuterades arbetsformer, mötesfrekvens, hur informationsutbyte ska gå till samt hur ledamöterna ser på sitt uppdrag och åtagande.

Följande aktörer har tackat ja till att medverka i partnerskapet:

LRF

Region Gävleborg

Landstinget Gävleborg

Coompanion

Tillväxtverket

ESF-rådet

Hushållningssällskapet

Högskolan i Gävle

Leader Hälsingebygden

Leader Gästrikebygden

Lantmäteriet

Omställningsrörelsen

Hela Sverige ska leva

Skogsstyrelsen

Följande aktörer har bjudits in men har tackat nej, eller ännu inte svarat.

Företagarna

Almi

Arbetsförmedlingen

Försäkringskassan

Regionförbundet medverkade med flera representanter vid workshop den 18 juni samt medverkar i partnerskapet. Gävleborgs län står inför en övergång från regionförbund till regionkommun. En dialog har därför även inletts med både regionförbund samt landstinget för att söka vägar för att arbeta med samordning av de olika fonderna i Gävleborgs län i syfte att uppnå största möjliga nytta för länet.

Slutord

Detta är en beskrivning av Gävleborgs län med dess styrkor, svagheter, möjligheter och hot. De behov vi tillsammans med partnerskapet identifierat motsvarar de områden vi utifrån länets situation ser det som viktigast att arbeta inom i ett framtida landsbygdsprogram.

Mot bakgrund av att det kommande landsbygdsprogrammet ännu inte är känt, varken vad gäller utformning av åtgärder eller medel inom olika åtgärder kan vi dock i ett senare skede se behov av att göra omprioriteringar på grund av att de verktyg som skulle behövas för att arbeta med våra identifierade behovsområden helt enkelt inte blir tillgängliga eller volymmässigt för små.

Länsstyrelsen
Gävleborg

Besöksadress: Borgmästarplan, 801 70 Gävle **Telefon:** 010-225 10 00
Webbadress: www.lansstyrelsen.se/gavleborg